

Delavska enotnost

Glasiło Zveze sindikatov Slovenije

V. d. glavnega urednika Franček Kavčič
V. d. odgovornega urednika Marjan Horvat

Ljubljana, 6. oktobra 1989
številka 39, letnik 48, cena 14.000 dinarjev

Na poti preno ve

Reforma sindikata prihaja v prelomno fazo. Nova programska zasnova Neodvisnih sindikatov Slovenije, ki jo je sprejelo predsedstvo slovenskih sindikatov na začetku tega tedna in ponudilo v javno razpravo na nov, sodobnejši in za današnje in jutrišnje potrebe sindikalnega članstva jasnejši način, postavlja cilje sindikalnega boja na področju ekonomskih, političnih, socialnih in kulturnih pravic delavcev. Oblikovati takšen dokument, ki mu sicer lahko kdo tu in tam zameri tudi nedorečenost ali pa da ni vsaka beseda ravno na pravem mestu, za sedanje sindikalno vodstvo ni bilo lahko dejanje. Dela in živi pač v znanih družbenih razmerah, kjer še obstajajo relikti »svinčenih let« dogovorne ekonomije in miselnosti, poleg tega pa je treba resnici na ljubo zapisati, da se novo tudi v sindikatih, predvsem pa v glavah dela sindikalnega političnega aktiva, prepočasno prebija v misel in prakso, kar seveda po svoje hromi in celo zavira hitrejšo preno vo sindikata tudi zaradi togosti političnega delovanja in organiziranja.

Eno je jasno kot na dlani: sindikat v prihodnje nikdar več ne bo takšen, kot je bil v povojni jugoslovanski zgodovini, zaradi spremenjenih razmer ne more biti več podaljšana roka nikogar, še manj pa ga je mogoče spraviti v Leninov vzorec »sindikata kot šole komunizma«. Tisti del slovenskega sindikalnega vodstva, ki se zmeraj ni opazil, da nastajajo zaradi specifičnih potreb delavcev novi sindikati, sicer dovolj stanovsko razvrščeni, vendar pa ne brez političnih hotenj, izgublja veter iz jader. Ne znajde se nekako, saj se je potrebno soočiti s konkretnimi interesi, organizirati konkretne oblike njihovega uveljavljanja in bojevanja zanje, skratka predstaviti hrbet včeraj, recimo, strojevodjem in učiteljem, danes novinarjem itd., kar je vse kaj drugega kot jalovo sintetiziranje zahtev sindikata v obliki splošnih sklepov, neobvezujočih za nikogar in za vse, kar je bila v preteklosti nasploh metoda političnega dela! Morda ima strah prevelike oči, pa vendarle ni mogoče povsem zanemariti možnosti, da se bodo sproti novi programske zasnove in novi organiziranosti, sodobnejši in na pluralizmu delavskih in političnih interesov temelječi organizaciji, oblikovale nenačelne koalicije tudi v okviru sindikalnega aktiva, saj gre navsezadnje za prelom, ki se bo moral odraziti tudi v kadrovski sestavi.

Brbrarije postajajo tudi v sindikatih vse bolj moreče. Ekstenzivna razprava, ki smo ji bili priče tudi na minuli seji predsedstva, s polno ponavljanja, vendar brez vsake spremembe v listini, ki ji pravimo program neodvisnih sindikatov Slovenije, je pokazala tudi na nedojemljivost posameznikov za novo, pa naj gre za velike spremembe v družbi ali za takšne v sindikatih. Nizki udarci z besedami, če parafraziramo, da sestavljajo program ti-

Ob dnevu slovenske državnosti, 3. oktobru, pred spomenikom dr. Franceta Prešerna v Ljubljani

sti, ki ga ne bodo uresničevali (očitno je v nekaterih glavah že jasno, kdo bo še in kdo ne v vodstvu ZSS!) so lahko zaznavni kot klic k odgovornosti, če ne kar negativna ocene dosedanjega delovanja najožjega vodstva sindikatov. Žal imajo ti udarci le eno, vendar pomembno napako: vse, kar je doslej delalo vodstvo slovenskih sindikatov ali pa samo

njen ožji profesionalni del, je bilo verificirano na zato pristojnih organih. Tej resnici se ni moč izogniti.

Oponenti pluralizma, ki že živi znotraj sindikata in na osnovi tega tudi pluralistično zasnovane programske zasnove in metode delovanja slovenskih sindikatov v prihodnje, doslej niso zmogli resneje ogroziti preno ve Zveze sindikatov Slovenije. Ta se ni začela danes, ampak že veliko prej, in če lahko mirne vesti kaj trdimo, potlej velja, da se je sedanje vodstvo slovenskih sindikatov znalo pravočasno in tudi dokaj posrečeno odzivati na izzive današnjega dne: še več, v minulem poldrugem letu so med delavci na temeljni ravni in tudi marsikje v sindikalnih organih nastale take spremembe, da bržkone nadaljnja prenova sindikata ne bi smela biti več vprašljiva ali pa se spremeniti v retrogradni proces.

Lahko to dokazujemo s številnimi izbojevanimi bitkami slovenskih sindikatov v podjetjih, v skupščinah družbenopolitičnih skupnosti in ne nazadnje tudi od sodelovanju sindikalnih predstavnikov pri oblikovanju temeljnih družbenih listin, ki jih je sprejel slovenski parlament. Sedanje dogajanje, osnutek programa, teze za nov statut in vse, kar se

bo dogajalo do kongresa, je samo nadaljevanje začete procesa, ki mu lahko rečemo proces oblikovanja sindikata po meri delavca in ne po meri kogar koli drugega, tudi sindikalnih funkcionarjev ne.

Jasno je, da se v prihodnje ne bo mogel nihče več skrivati za panožnimi in še manj za občinskimi okopi, ko gre za uveljavljanje pravic in interesov sindikalnega članstva. To pa najbrž marsikomu rahlja živce, »sili ga«, da se ubada z vejicami, podpičji in podobnimi obrobniimi stvarmi, namesto da bi se pogumno opredelil za ali proti ciljem preno ve sindikata, ki pa seveda ne morejo biti krojeni mimo članstva. Če kdaj, ima v sedanjih družbenih razmerah sindikat priložnost, da zapolni prostor na slovenskem in jugoslovanskem političnem prizorišču s svojimi zahtevami pri uveljavljanju delavčevih pravic. Ne zato, ker se alternativa in dobršen del tudi uradne slovenske politike preveč ubadajo z delitvijo oblasti v slovenskem parlamentu in še kje ter spravljajo na obrobje socialne in ekonomske kakor tudi civilizacijske težnje ustvarjalcev družbenega bogastva, ampak zato, ker je to dolžnost in pravica sindikata, ki hoče biti delavski.

Marjan Horvat

Seja RS ZSS bo 16. oktobra

Predsedstvo RS ZSS je sklenilo, da bo seja republiškega sveta ZSS 16. oktobra. Na njej bodo člani najvišjega sindikalnega telesa obravnavali gradivo, ki ga objavljamo v prilogi Sindikalni poročevalec. Gre za:

- program neodvisnih sindikatov Slovenije
- teze za statut Zveze sindikatov Slovenije
- sklep o sklicu konference ZSS.

O teh gradivih objavljamo tudi uvodni referat Rajka Lesjaka, sekretarja RS ZSS, ki je tudi podlaga za razpravo in sklepanje na seji RS ZSS. Republiški svet bo določil tudi besedilo sprememb in dopolnitev statuta, ki naj bi ga sprejela konferenca ZSS. Te spremembe so pripravljene zato, da bi lahko že v pripravah na kongres opravili nekaj najnujnejših organizacijskih sprememb in da bi s kongresom lahko povsem zaživela nova organiziranost.

Izjava predsedstva RS ZSS

Obsojamo in zavračamo politične pritiske

Dopolnila slovenske ustave, ki so bila sprejeta na zasedanju skupščine SR Slovenije konec septembra, odražajo voljo in interese slovenskega naroda in državljanov naše republike in so bila potrjena v demokratični in ustvarjalni, leto in pol trajajoči razpravi. Odražajo tudi interese in zahteve našega članstva, zato smo jih v ustavni komisiji pa tudi v slovenski skupščini v celoti podprli. Zaradi tega v slovenskih sindikatih ostro zavračamo in obsojamo politične pritiske, ki so jih bili zaradi teh ustavnih dopolnil deležni slovensko ljudstvo in drugi prebivalci SR Slovenije, slovenska skupščina in tudi politično vodstvo naše republike, in to tik pred zasedanjem slovenske skupščine, in je po veljavni ustavni ureditvi kot edini legitimni organ pristojna za sprejem ustave SR Slovenije in njenih sprememb. Te pritiske so razumeli kot grobo vmešavanje v ustavno suverenost slovenske države in njenega ljudstva, kot elementarno kršenje in samovoljno prekršanje ustave SFRJ, in to tistih, ki takšna ravnanja želijo očitati slovenski skupščini, še posebej zato, ker je bila mimo legitimnih institucij in povrh vsega še pred sprejemom ustavnih dopolnil dana v javnost — po vnaprej pripravljenem scenariju — ocena o neskladnosti dopolnil k Ustavi SRS z ustavo SFRJ, ocena, da so s temi dopolnili druge republike in pokrajine, njihovi narodi in narodnosti postavljeni v neenakopraven položaj, pa celo politične diskvalifikacije, da ta dopolnila rušijo avnojsko Jugoslavijo in razbijajo njeno celovitost. Takšno ravnanje, ki je brez primere v naši povojni zgodovini, pomeni osnovno kršenje naše ustave in ustavne ureditve. Je v globokem nasprotju z demokratičnimi procesi naše družbe, z gospodarsko in politično prenovo, ki jo tudi v slovenskih sindikatih podpiramo. Pomeni dolivanje ognja na že tao načete mednacionalne odnose in nadaljnje poglobljanje družbene krize v naši državi.

Oceno o ustavnosti in skladnosti sprememb ustave SR Slovenije z zvezno ustavo lahko da le Ustavno sodišče SFRJ po sprejemu ustavnih sprememb v skupščini SRS, in to po z ustavo SFRJ določeni poti in postopku. Zato odločno zavračamo različne pritiske, grožnje in tudi mitingaško logiko, ki pod geslom zaščite avnojske Jugosla-

vije, enakopravnosti narodov in narodnosti, republik in pokrajin ter preprečevanja domnevne kontrarevolucije v Sloveniji kliče k uporabi sile, izrednih sredstev, grozi z orožjem, zahteva zapiranje ljudi ali celo izgon slovenskega naroda z njegove rodne zemlje. Gre za nerazumna, za slovenski narod in državljanse naše republike pa tudi žaljiva početja, ko se jim v imenu nekakšnih višjih ciljev, mimo njihove volje ali celo proti njihovi volji, poskušajo vsiljevati drugačni pogledi in rešitve nadaljnega razvoja Slovenije. Gre za suspendiranje legitimnih institucij in ustavno določenega postopka za presojo ustavnosti.

Ne soglašamo tudi s poskusi v vodstvu Zveze sindikatov Jugoslavije, izraženimi na prejšnji seji predsedstva ZSJ, naj bi se ta organ vmešal v sprejem dopolnil k slovenski ustavi in s tem prevzel vlogo ravnatelja ustavnosti, ki pa mu po ustavi in naravi sindikalne organizacije ne gre. Nimamo pa nič proti morebitni razpravi o spremembah ustave SRS, vendar le v okviru primerjalne razprave in analize vseh ustavnih dopolnil k zvezni ustavi in k ustavam republik in pokrajin, da bi tako tudi v sindikatih poskusi izhodišča za novo zvezno ustavo, ki bi bila sprejemljiva za vse. To naj bo sestavni del sindikalnih prizadevanj v usmerjanju k temeljnemu vprašanju uresničevanja gospodarske in politične prenove, za demokratično političnega življenja, za stabilne in enakopravne nacionalne odnose in na teh osnovah izgrajevanja jugoslovanske skupnosti kot federativne, prostovoljne, svobodne in demokratične skupnosti enakopravnih narodov in narodnosti, odgovornih za svoj razvoj in za razvoj vse Jugoslavije.

Spoštovani bralci!

Dandanašnji je brzkone smešno opravilceti se ob odločitvi, da bomo dvignili ceno časnika Delavska enotnost. Krute gospodarske razmere in neustavljiva inflacija nas silijo v takšno neljubo potezo, pa naj si še tako prizadevamo zmanjšati stroške poslovanja.

Za razumevanje se vam zahvaljujemo.

Uredništvo

Nepotreben (in škodljiv) politični marketing

Izjava o gradnji avto ceste v Vipavski dolini, ki so jo podpisali Slovensko krščansko socialno gibanje, Slovenska kmečka zveza, Zveza slovenske kmečke mladine, Zeleni Slovenije, Slovenska demokratična zveza, Socialnodemokratska zveza Slovenije in Ekološko društvo Miren, je spravila prebivalce omejene doline v presneto slabo voljo. Celotno več, ljudje pravijo, da so ogorčeni. Podpisniki namreč oporekajo gradnji ceste, češ da bi z novogradnjo uničili večino melioriranih kmetijskih zemljišč. Resnica je drugačna, pravijo Primorci. V novogoriški občini trasa namreč ne poteka po melioriranih zemljiščih, v ajdovski pa bo po strokovni oceni prikrajšala dolino za 80 od skupaj 4000 melioriranih hektarov zemlje. Ob tem ljudje tudi pravijo, da je izrazito neodgovorno danes postavljati vprašanje ceste na sam začetek, to je za dve desetletji v preteklost.

Mar ne zaudarja vsa zgodba po novem »političnem marketingu« na slovenski politični sceni?

Andrej Ulaga

Predsedstvo republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije je na 42. seji 2. oktobra letos obravnavalo informacijo o problematiki ČZP Enotnost in sprejelo naslednje

Sklepe

1. V skladu z 18. členom akta o ustanovitvi delovne organizacije ČZP Enotnost predsedstvo RS ZSS soglašajo, da se delovna razmerja delavcev, ki so sklenjene za določen čas do 30. 9. 1989, podaljšajo do 31. 12. 1989.

2. Republiški svet ZSS bo najkasneje do konca novembra 1989 celovito obravnaval problematiko ČZP Enotnost in časopisa Delavska enotnost.

3. Predsedstvo RS ZSS soglašajo s predlagano ceno časnika Delavska enotnost 14.000 dinarjev za izvod.

Republiški svet ZSS bo svoje, s finančnim načrtom za letošnje leto predvidene obveznosti izpolnil do konca leta.

Račun za psovanje

Sindikalna organizacija DO Elektro Ljubljana je ta teden protestirala proti ravnanju titograjskih sindikatov in njihovega predsednika Voje Popovića. V protestu so zapisali, da so pretreseni, ker nam potiskajo nož v hrbet ravno tisti ljudje, ki so vsa leta deležni naše finančne pomoči. Ti ljudje so zahtevali orožje in obljubljali pokol. Predlagali so, naj slovenski sindikalni organi ustrezno ukrepajo, ker v nasprotnem primeru nočejo biti več člani iste organizacije (Zveze sindikatov Jugoslavije), katere funkcionarji in člani nam strežejo po življenju. Hkrati pa je po dogovoru na predsedstvu sveta ZSJ v Ljubljano prišlo pismo s predlogom, naj slovenski sindikati z denarjem pomaga-

jo finančno utrditi črnogorsko sindikalno organizacijo. Njeno delo je namreč ogroženo zaradi številnih stečajev in tudi zaradi izjemno nizkih OD v tej nerazviti republiki.

V političnem položaju, ki ga krojijo črnogorski mladorevolucionarji in ki očitno ne daje možnosti za izboljševanje gospodarskih rezultatov v Črni gori (brez dela so delavci Radoje Đakića, Obod) in v večini delovnih organizacij, bi bilo povsem nesprejemljivo, da RS ZSS izpolni pobudo iz zveznih sindikatov. Verjetno pa je bolj sprejemljiv in nujen odgovor na pobudo delavcev DO Elektro Ljubljana, čeprav je že vnaprej jasno, da bomo govorili v prazno oziroma, da bodo naši protesti deležni še novih in hujskih obsodb. Sprte organizacije pa imajo še možnost pretrgati stike, kar seveda ni isto kot razbijanje neonotne sindikalne zveze s strani nosilcev protibirokratske revolucije.

F.K.

Miran Potrč odgovarja:

Odveč vsak občutek ogroženosti

Predsednik skupščine SR Slovenije Miran Potrč je v zadnjih dneh prejel pisna in telefonska vprašanja nekaterih delavcev iz drugih republik in pokrajin, ki živijo ali delajo v Sloveniji, in Kulturnometniškega društva »Sava« v Ljubljani v zvezi s položajem teh delavcev po ustavnih spremembah. Posredujemo vam odgovor Mirana Potrča, predsednika slovenske skupščine, na to vprašanje s prošnjo, da ga v celoti objavite:

Po sprejetju amandmajev se položaj delavcev in občanov drugih jugoslovanskih narodov in narodnosti v ničemer ne spreminja. Popolnoma so izenačeni z drugimi občani SR Slovenije tako glede pravice do dela, socialnih pravic, kakor tudi

glede političnih pravic. Zagotovljene so jim tudi druge enakopravne oblike združevanja v kulturno-prosvetna in druga društva in seveda sodelovanje z drugimi društvi po lastnem interesu v Sloveniji in Jugoslaviji. Zagotovljena jim je uporaba njihovega materinega jezika pred vsemi državnimi organi, kakor tudi pravica do vzgoje in izobraževanja v svojem jeziku, v skladu z zakonom.

SR Slovenija je republika in država v okviru SFRJ in spoštuje ustavo SFRJ in zvezne zakone, posebej tudi enakopravnost pripadnikov vseh narodov in narodnosti v SFRJ. Vsaka drugačna trditev je neresnična.

Zavedamo se, da posebej delavci, ki v Sloveniji nimajo svojih družin, mnogokrat nimajo ustreznih urejenih vseh razmer za delo in življenje. Za mnoge je zaradi neznanja slovenskega jezika težje tudi enakopravno vključevanje v delovno in zlasti življenjsko okolje. Tem vprašanjem smo že doslej in bomo tudi vnaprej namenili še večjo skrb. Zaradi zapisanih obtožb o neenakopravnosti prebivalcev drugih jugoslovanskih narodov in narodnosti pa bomo o tem vprašanju pripravili posebno analizo in v skladu z njenimi ugotovitvami sprejeli tudi potrebne ukrepe.

Vsak občutek ogroženosti, ki je izražen v teh vprašanjih, je zato neutemeljen in odveč. Seveda pa počutje vsakega človeka, tudi Slovenca, ni odvisno samo od okolja, temveč tudi od njegove pripravljenosti, da temu okolju ne vsiljuje svojih pogledov, ampak ga sprejema realno in njegov način življenja tudi dobronamerno ocenjuje.

V četrtek, 5. oktobra so iz Ljubljane odpotovali udeleženci triindvajsetega srečanja kovinarjev Jugoslavije, ki bo od 6. do 8. oktobra v Tivtu v Črni gori. Slovenske kovinarje, 24 jih je odpotovalo, in sicer dvanajstih poklicev, predstavljajo lanski zmagovalci slovenskega tekmovanja oziroma srečanja kovinarjev. Letos zaradi pomanjkanja sredstev tekmovanja ni bilo. Najboljše želje za dober uspeh na tekmovanju in prijetno in uspešno srečanje s kovinarji Jugoslavije jim je pred odhodom zaželel predsednik republiškega odbora sindikata delavcev kovinske in elektro industrije Albert Vodovnik.

Foto: Sašo Bernardi

Iz drugega zornega kota

Kdo je kaj rekel v Beogradu

Iz javnosti še danes ne izginjajo ugibanja v zvezi s »presenetljivo« odločitvijo predsedstva Zveze sindikatov Jugoslavije, ki ni (kot je to bilo pričakovati in kot so ostali storili) takoj ubrano in enoglasno obsodilo amandmajev k slovenski ustavi. Morebiti tudi zato naša osrednja tiskovna agencija s seje predsedstva ni posredovala več kot samo trivrstično vestičko.

Kaj se je torej ta ponedeljek dogajalo v Beogradu? Do sprejetja dnevnega reda seje predsedstva — nič. Sprejeli so dnevni red in ga lepo po vrsti začeli obravnavati. Pri drugi točki pa je Tomislav Milenković (SR Srbija) na koncu svojega razmišljanja ugotovil, da predsedstvo ne more mimo razprave o dopolnilih k slovenski ustavi.

Predsednik Andjelko Vasić je Tomislava Milenkovića opozoril, da to ne spada k razpravi o drugi točki in omenil, da bi predlog vseeno preučili. K besedi se je takoj prijavil Bernardo Jurlina in predsedstvo opozoril, naj bi se držali dnevnega reda. To je podkrepil z opozorilom, da sindikat ne bi zašel v kakšna politična prepisovanja in se ujel v politizacijo.

Z njim se je strinjal predsednik in predlagal, da bi sprotno razpravo nadaljevali in se potem zmečili o predlogu. Besedo je takoj povzel Miha Ravnik in Milenkovića vprašal, ali vsi člani predsedstva poznajo predloge k slovenski ustavi? Takoj za tem je še vprašal, kdo bo predsedstvu posredoval informacijo, kot osnovo, po kateri bi lahko predsedstvo sprejelo svoje stališče. To je potrebno, kot je poudaril Miha Ravnik, zato, da se teh vprašanj ne bi lotili tako kot v predsedstvu CK ZKJ in SZDLJ, da so namreč razpravljali o teh občutljivih rečeh, ne da bi poznali vsebino.

Potem je Miha Ravnik predsedstvo seznanil, da kot član ustavne komisije Slovenije predložene amandmane sprejema, kot jih je sprejelo in podprlo tudi članstvo slovenskih sindikatov in njihovo vodstvo. Na koncu je opozoril, da je sprememba slovenske ustave stvar delegatov in skupščine, morebitno razhajanje z zvezno ustavo pa ustavnega sodišča in skupščina Jugoslavije. »Vse, kar se pa zdaj dogaja v Jugoslaviji, od kvalifikacij, da gre za kontrarevolucijo, da gre za izdajo, da je treba vse zapreti, da naj gremo iz Jugoslavije in tako naprej in tako dalje, to so pritiski in to je politizacija...«

Na koncu je Miha Ravnik Milenkovića spomnil, kakšno je bilo njegovo stališče do sprejemanja amandmajev k drugim republiškim ustavam, češ

da o njih ne bi razpravljali, temveč jih — podprli...«

Mimogrede, Tomislav Milenković je svoj predlog predložil le nekaj minut pred tem, ko bi slovenski člani predsedstva morali na letališče... Zato je Srečko Meh T. Milenkovića opozoril, da bi svoj predlog lahko predložil že jutraj, ko so pripravljali dnevni red seje in ne zdaj, ko morajo na letališče, ker imajo rezervirane letalske vozovnice pa tudi časa za pripravo tvorne razprave ni. Zato je vztrajal, naj bi se držali dnevnega reda... »Ta vprašanja se vsiljujejo iz drugih namenov, vemo, zaradi katerih...«

Po daljšem razglabljanju predsednika se je oglašila Radojka Kocijančić in menila, da mora predsedstvo to vprašanje obravnavati, ker ga obravnava tudi CK, obravnavalo ga je predsedstvo SZDLJ z vidika interesov delavskega razreda ene republike, ki je v okvirih sindikatov Jugoslavije... Spet se je vnela razprava, vmes je bilo tudi govorjenja vsevprek, dokler ni Miha Ravnik zahteval, da morajo pripraviti informacijo, se seznaniti z dopolnili, medtem ko je Tomislav Milenković podtakal, da to predsedstvo nima svojega stališča, Vasić pa, da je predsedstvo sprejelo stališče in sporočilo, ki naj ga člani predsedstva iz Slovenije prenesejo v svoje okolje...

»Jaz nisem želel razpravljati, ker sem že v Socialistični zvezi povedal kar mislim in pod katerimi pogoji se lahko odpira razprava o takšnem vprašanju,« je povzel besedo Marjan Orožen. »Mi tu namreč ne moremo dajati niti ocen niti sprejemati stališč na osnovi tega, kaj je nekdo nekje prebral ali kar misli. Če pa o tem načnem razpravo, bo ta dolga, kajti potrebno bo stopiti korak nazaj h genezi, zakaj je do takšnih razmer sploh prišlo. Zato predlagam, da če začnemo razpravo, razpravljajmo o tem, če je prišlo ali bi lahko prišlo do nasprotij ali sporov med delavci v Sloveniji in delavstvom ostalih predelih Jugoslavije...«

Tomislav Milenković: »Tu gre o javno znani resnici, o spreminjanju in delitvi Jugoslavije. Kjer se dela tako...« (tu je mikrofon odpovedal, ker se je spet razplamtela razprava vsevprek, dokler ni prekinil vsesplošnega prerekanja Vasić in povedal, da je ta tema pod to točko zaključena...) Stališče predsedstva Zveze sindikatov do dopolnil k slovenski ustavi pa je znano. Sindikati so bili edini v Jugoslaviji, ki niso trobili v en — srbski — rog...

J. S.

Zakon o strankah in volitvah

VS AKDO ŠE NI STRANKA, ŠE MANJ PA SLOVENSKI PARLAMENT

Spremembe ustave SR Slovenije so odprle možnosti za politični (strankarski) pluralizem, ki jih bo zaradi položaja, ki je že nastal z delovanjem novih zvez, treba urediti tudi s posebnim zakonom o političnem združevanju. Državlani imajo svobodne možnosti za povezovanje v organizacije, združenja in tudi stranke. Ob uvedbi političnega pluralizma pa se je bistveno spremenil tudi položaj sedanjih uradnih družbenopolitičnih organizacij. Zveza komunistov ni več vodilna idejna sila, SZDL ne deluje več pod njenim vodstvom, sindikati so neodvisne delavske organizacije, povezovale organizacij in strank v SZDL ni več obvezno in podobno.

Veliko sprememb je tudi glede skupščinskih in delegatskih volitev in tudi to področje bo treba v času do volitev urediti z novimi zakonskimi določbami. Kandidatne liste morajo biti odprte (dozdaj so bile praviloma zaprte). Kandidate za delegate določajo delovni ljudje in občani na zborih volilcev s tajnim glasovanjem. Volitve delegatov v občinske in republiške skupščine so neposredne in ne takšne kot dozdaj, ko so volilci neposredno glasovali le za člane delegacije, izvoljeni člani delegacij pa so potem v njihovem imenu pošiljali delegate v občinsko in republiško skupščino. S spremembami ustave bomo v bistvu dobili stalne delegate (odbornike, poslance) občinskih in republiške skupščine, ostale pa bodo tudi delegacije. Ustava daje možnost, da bi delavski svet podjetja opravljal tudi funkcijo delegacije in verjetno bodo delavci to možnost v večini primerov tudi izrabili. Verjetno bodo to vlogo lahko prevzeli tudi sveti krajevnih skupnosti.

O srednja sprememba skupščinske sestave in s tem tudi delovanja in odločanja pa je v pristojnostih in številnosti zborov. Republiško skupščino bodo sestavljali trije, po številu delegatov (80) enakovredni zbori. Skupaj in enakopravno naj bi odločali o vseh vprašanih, ki so v pristojnosti skupščine SR Slovenije. V primerjavi s sedanjo skupščino je številčno najbolj okrepljen družbenopolitični zbor (DPZ), ki je postal v odločanju enakopraven z preostalima zboroma, s tem pa so se zmanjšale predvsem vloga in pristojnost zbora združenega dela, ki ima po novem le 80 od dozdajšnjih 150 delegatskih mest. DPZ je iz zbora, ki ga je bilo treba odpraviti (tako po mnenju uradne politike in zahtevah alternativnih zvez), ker je omogočal vmešava-

nje politične birokracije v odločilne faze skupščinskega odločanja, postal splošno pristojni zbor, ki bo alternativni ali opoziciji omogočil udeležbo pri odločanju v obdobju do temeljitejše ustavne preнове.

Kljub temu, da so bile ob nasprotovanju zveznih organov in vprašanih o neskladnosti oziroma spornosti nekaterih ustavnih dopolnil za alternativne organizacije sporna tudi določila 33 amandmaja, (ki se nanaša na volitve), je v obrambi ustavnih dopolnil, o katerih smo pisali v prejšnji številki, alternativa popustila pri tem členu in v skupščini ni vztrajala, da se njene zahteve po proporcionalnosti pri volitvah v DPZ uveljavijo že v ustavnih dopolnilih.

Skoraj hkrati z zadnjimi dejanji pri sprejemanju ustavnih dopolnil je nadaljevala delo koordinacija, ki se je sestajala ves čas po zborovanju in izjavi v Cankarjevem domu o stavki rudarjev v Trepči. Jože Smole je brez formalne odločitve organizacij, ki so dozdaj tvorile (bile zaprte) SZDL, verjetno v imenu vseh, ponudil alternativnim organizacijam oziroma novim zvezam možnost, da se za okroglo mizo dogovorijo z uradnimi organizacijami tako o volilnem sistemu kot tudi o zakonu, ki bo na podlagi ustavnih sprememb omogočil združevanje občanov tudi v nove politične zveze, organizacije ali celo stranke. Pobudnikom za okroglo mizo je bila verjetno zgled Poljska – toda razmere, odnosi političnih sil in še kaj se v Sloveniji ne morejo

primerjati s Poljsko – in morda še kakšne razprave, ki so spodbudile razmišljanja, da lahko opozicija dobi zunaj okvirov slovenskega sistema oblasti pomembnejši delež pri odločanju. Zdi se, da v SR Sloveniji vse od zborovanja v Cankarjevem domu uradna politika ni več neobgljena, kajti znala se je z množično javno podporo postaviti v vlogo nosilke dejanskih reformnih procesov. Državljanom je namreč jasno, da je veljavne ustavne spremembe (takšnih ni uspel zapisati noben drug narod v Jugoslaviji) sprejela uradna politika, kljub nasprotovanju zveznih vodstev in centrov protibirokratske revolucije. Uradna politika in njena najvidnejša predstavnik Kučan in Potrč so zmogli breme pritiskov iz Srbije in njim privrženih delov Jugoslavije ter iz boljševiske partijske organizacije (ZKJ), in s soglasno podporo v Sloveniji sprejeli novo ustavo SR Slovenije.

Kljub vsem zapletom, ki so nastali s sprejetjem ustavnih dopolnil o strankah in volitvah, je ta hip jasno le to, da položaj obvladuje uradna politika in da ima alternativa le toliko možnosti, kot bo novih vidnih napak in kolikor bo nova politika, v zameno za skoraj nekulturno in nekorektno kritiko ZK, protikomunizem, ponudila svoje uresničljive politične programe. Peter Bekeš (CK ZKJ) je na koordinaciji pravzaprav popolnoma upravičeno postavil vprašanje, s kom, s katerimi zvezami (ne pa posamezniki in skupinicami) se bo njegova organizacija enakopravno pogovarjala. Alternativne zveze namreč za zdaj, z izjemo pisateljev in intelektualcev, ki so se zbrali v Ruplovi (Požarnikovi) Demokratiški zvezi, ne morejo, razen Kmečke zveze, pokazati niti programa niti članstva, ki bi se vanje združilo. Posebno vprašanje je ZSMS, ki, kot kažejo najnovejša dogajanja, ob tem, ko ne zapuša varnega zavetja uradne organizacije in proračunskega financiranja, čedalje bolj poskuša postati samostojna politična stranka. V teh prizadevanjih pa bo verjetno prišlo do končnega razhoda v sedanji 15 let stari enotni Zvezi socialistične mladine Slovenije.

Vsi smo na istem vlaku... Slika: Sašo Bernardi

Plače, zvezna vlada in sindikat

CENE KROJIMO REALNOST PLAČ

V pravkar spremenjenem zakonu o finančnem poslovanju so tudi določila, ki urejajo gibanje osebnih dohodkov. Za natančnejšo razlago določil smo prosili Branka Mišiča, člana predsedstva republiškega sveta ZSS, ki skrbi za politiko sindikatov o osebnih dohodkih.

Po zakonu je osnova dosledno uveljavljanje družbenega dogovora, zveznega in republiškega, s tem da se osebni dohodki izplačujejo skladno z rezultati gospodarjenja, izkazanimi v letnem, periodičnem ali celo mesečnem obračunu. Kaj to v resnici pomeni?

»To pomeni, da se delež osebnih dohodkov na podlagi izračunane akumulacije lahko uveljavi šele na podlagi obračuna. Dejansko pa gre za prepoved izplačevanja akontacij osebnih dohodkov. Izhodiščne vrednosti pa določata zvezna in republiške vlade po enotni metodologiji (glede na akumulacijo). To je, žal, v nasprotju s predlogom sindikatov, da bi to delo opravljal koordinacijski odbor družbenega dogovora.«

Kako zakon posega v izplačila osebnih dohodkov v prihodnje?

»V izplačila osebnih dohodkov za september še ne posega. Okto-

bra bo veljala izjema, glede na določila zakona. Plače bo mogoče izračunati glede na raven bruto osebnih dohodkov, izplačanih za avgust. Podjetja bodo morala upoštevati rezultate poslovanja v prvih devetih mesecih (v skladu z družbenim dogovorom v republiki) ter povečati za 90% rasti življenjskih stroškov v oktobru. Plače za november in do konca veljave zakona, do 30. marca prihodnje leto, pa se bodo računale po naslednjem ključu: upoštevati bo treba osebne dohodke preteklega meseca in jih povečati za 90% rasti življenjskih stroškov v tekočem mesecu.«

Kaj se za temi zapletenimi navodili skriva?

»Samo to, da podjetja, ki izplačujejo plače za tekoči mesec že zadnje dni v mesecu, tega ne bodo mogle več početi, ker ne bodo mogle pravočasno dobiti podatkov o gibanju življenjskih stroškov, ki jih konec meseca objavlja zvezna statistika. Vsa ta navodila veljajo seveda tudi za podjetja, ki so ali bodo spremenila svoj status in za novo ustanovljena podjetja. Drugi del osebnih dohodkov, ki je odvisen od rezultatov poslovanja, pa bo seveda mogoče izplačati po obračunu. Če bodo v podjetjih delali obračune vsak

mesec, bodo ta del plač lahko izplačevali sproti, sicer pa polletno, letno... Seveda pa praktično ni mogoče pričakovati, da bi podjetja lahko delala obračune vsak mesec, ker ne delajo mesečnih bilanc stanja in ker ni mesečnih izračunov akumulacijske stopnje.«

Vlada je odstopila od izrecne prepovedi izplačevanja plač v dveh mesečnih obrokih. Kako je zdaj to urejeno?

»Akontacije plač ni mogoče izplačevati za tekoči mesec, to pa pomeni, da lahko v dveh delih izplačujejo osebne dohodke v podjetjih, kjer jih izplačujejo za pretekli mesec. Teoretično torej lahko akontacijo izplačate 2. dne v mesecu za nazaj, »poracunate« pa 15., toda le za nazaj, nikakor ni mogoče izplačevati akontacije vnaprej.«

Zakon bo veljal do konca prihodnjega marca. Kaj bo potem?

»Do tedaj bo treba pripraviti kolektivne pogodbe. V sindikatih pospešeno pripravljamo splošno kolektivno pogodbo in tudi pannožne.«

Sindikati so postavili zahtevo, skladno z določili zvezne in tudi republiške skupščine, da realno osebni dohodki letos ne smejo pasti. Glede na predvidene poslovne rezultate (če bodo doseženi), bi morali zrasti po letni stopnji 0,6 odstotka. Markovič pa je napovedal, da bodo plače do marca realno padle za 13 odstotkov. Kaj naj si delavci pomagajo z eno in drugo izjavo?

»Pri postavitvah izhodiščnih vrednosti bo sindikat vztrajal pri tem načelu – da OD realno ne smejo pasti. Zahtevamo, da se re-

alna vrednost plač celo poveča, če bi bili rezultati boljši od predvidenih. Sindikat bo zato sproti spremljal gibanje osebnih dohodkov, in življenjskih stroškov – zaradi določila v zakonu, da je pri oblikovanju plač treba obvezno upoštevati 90 odstotkov rasti življenjskih stroškov. Če bodo kumulativni realni osebni dohodki začeli kazati znake nazadovanja, bo sindikat posegel, tudi s predlogom za spremembo zakonskega določila.«

Laičnemu opazovalcu neka-ko ne gresta skupaj podatka, da se sindikat zavzema za letno rast realnih plač za 0,6 odstotka in podatek slovenske statistike, da so plače v prvih sedmih mesecih realno višje od plač v primerljivem obdobju za 11,8 odstotka.

»Sindikat dvomi o točnosti tega podatka, tudi zaradi gibanja cen v merjenem obdobju.«

Kaj bo s plačami, če bodo cene rasle tako hitro kot pretekli mesec, ko so se življenjski stroški dvignili za več kakor 48 odstotkov?

»Jasno je, da bodo osebni dohodki zelo odvisni od gibanja cen. Če bo inflacija še naprej takšna, kakor je bila pretekli mesec, bodo osebni dohodki, o tem sem prepričan, realno zares padli. Rast življenjskih stroškov pa septembra ni bila 48-odstotna, ampak po podatkih zveznega zavoda za statistiko z dne 2. oktobra, kar 50,9-odstotna. Če bi plače računali po starem, bi v prihodnje (90 odstotni delež rasti življenjskih stroškov kot korektiv plač) plače padle še bolj kot bodo sicer.«

Pogovarjal se je: Boris Rugelj

Sindikati in borci so se zdaj vzdržali izjasnjevanja o okrogli mizi in s tem o novi politični ureditvi. Sindikati lahko formalno sodelujejo ali celo bojkotirajo to okroglo mizo, kar je skladno s programsko politiko, s katero so utemeljili svojo neodvisnost in samostojnost. Povedali so, da bodo konstruktivna opozicija oblasti in da bodo podprli organizacije in zveze, ki in kolikor bodo v svoje programe zapisale tudi zahteve v prid delavcem. Sindikati, ki bodo sodelovali ali pa ne na okrogli mizi, imajo za zdaj vse možnosti, da tudi v skupščinah uveljavijo svojo politiko v korist delavcev. Nobena okrogla miza jim ne more odvzeti možnosti, da v skupščinah ne povedo svojega mnenja. Nihče jih ne more prisiliti, da tam zastopajo, na primer vsiljeno večinsko mnenje, ki bi na okrogli mizi lahko nastalo ob napačnosti desetih ali dvajsetih alternativnih bojevnikov za oblast in ob obrambi petih ali desetih popustljivih oblastnikov.

Ne glede na ustavne spremembe ali prav zaradi njih je zdaj in za bližnjo prihodnost jasno, da zakone o strankah in o volitvah sprejema tisti slovenski parlament, ki je sprejel ustavo. Tudi laiki vedo, kdo ima v njem najpomembnejšo besedo in kdo si jo lahko še pridobi. Zaupanja, ki ga je parlament pridobil s sprejetjem ustave, ki je v popolnem soglasju z interesi slovenskega naroda, ne sme in tudi ne bo izgubil s sprejetjem zakona, ki bi na domačem dvorišču zavračali možnosti za pluralizem in demokracijo. Zato je okrogla miza, katere pravila zahteva in vsiljuje alternativa, v sedanjih razmerah vprašljiva ali celo odveč tudi zato, ker daje prostor za dogovarjanje zunaj zakonitih političnih organov in parlamenta SR Slovenije.

Franček Kavčič

Predsedstvo RS ZSS ocenilo aktualna gospodarska in socialna gibanja ter ukrepe ekonomske politike

ODLOČNO V BRAN DELAVCEV

Predsedstvo RS ZSS je ocenjevalo aktualna gospodarska in socialna gibanja in se opredelilo do ukrepov ekonomske politike. Kot je bilo pričakovati so bili stečajni podjetji ter z njimi povezani odpusti delavcev ter delavci, ki postajajo odvečna delovna sila tudi drugod, najpomembnejše vprašanje. O ukrepih Markovičeve vlade so dejali le, da so prvi v nizu protinflacijskih in stabilizacijskih akcij, ki so dejansko naravnani protinflacijsko in stabilizacijsko. Zadovoljno so ugotovili, da je vlada sprejela skoraj vse predloge sindikatov, razen glede gibanja osebnih dohodkov, ki naj bi, v nasprotju s sindikalno zahtevo po ohranjanju realne vrednosti, padli do marca prihodnjega leta za 13 odstotkov (realno, kajpak). Sindikati se bodo morali premišljeno dogovoriti, kaj bi tu kazalo narediti. Vlado pa so okrcali, ker se ji poletna intervencijska prodaja živil ni posrečila. Če s takimi akcijami ni moč zbijati cen, naj živila delijo vsaj po socialnem ključu, so pribili na predsedstvu.

Hude socialne posledice, ki izvirajo iz katastrofalnega gospodarskega položaja in ki bodo po napovedanih protinflacijskih in stabilizacijskih ukrepih še hujše, so adrenalin v žilah sindikalne organizacije. Če se ustavimo malo samo pri podatkih, ki jih je nanižal uvodničar Janko Goleš, vidimo, da strah sindikatov ni ne namišljen ne pretiran. Letos se je prvič v zadnjih letih zmanjšalo število zaposlenih tudi v negospodarstvu, število nezaposlenih pa je večje za tretjino, zlasti takih, ki nimajo ustrezne izobrazbe. Po nekkih napovedih naj bi letos izgubilo delo okoli 16 do 20 tisoč delavcev. Polletni rezultati poslovanja v Sloveniji prikazujejo izgubo v 536 delovnih organizacijah, v katerih je zaposlenih 138 tisoč

Janko Goleš

delavcev. V tretjini teh podjetij s izkupiškem niso pokrili niti lastnih stroškov... In če k temu dodamo še ugotovitev SDK, da so zaradi novega obračunskega sistema polletni rezultati vsaj za četrto boljše, kot so v resnici, ter podatek, da utegne ob reorganizaciji družbene nadgradnje (sisi, uprava itd.) biti kar polovica zdaj zaposlenih odveč, smo menda živo zanimanje sindikatov za ta vprašanja dovolj ponazorili.

Janko Goleš je o stečajih, odpustih delavcev in o socialni varnosti zaposlenih in nezaposlenih dejal tole: »Brezposelnost večajo stečaj in likvidacije, ker še niso izpolnjeni vsi pogoji za hitrejšo odpiranje zaposlitvenih možnosti. Glede stečajev smo v sindikatih že jasno povedali, da je stečaj skrajni ukrep, katerega posledica mora biti novo, zdravo podjetje in seveda prekvalifikacija delavcev. Takemu stečaju ne nasprotujemo. So nas pa slabe izkušnje opo-

zorile in zato vztrajamo, da se že v predsanacijskem, predvsem pa v stečajnem postopku pravočasno izdelajo kadrovske plani za reševanje odvečnih delavcev. Odločno obsojamo in zavračamo stečaje, ki zgolj na skrajno neustrezen način zmanjšujejo in zavračajo stečaje, kjer gre za to, da se neko podjetje reši presežkov. V lanskem letu smo v sindikatih sprejeli merila za ugotavljanje tehnoloških presežkov prav zaradi takih pojavov in terjamo, da se ta merila vgradijo v tista določila samoupravnih splošnih aktov, na podlagi katerih se bo ugotavljal morebitni presežek. Povedali pa smo tudi to, da sindikat ne bo ugotavljal presežkov delavcev, ampak bo na osnovi omenjenih meril bedel nad temi ugotovitvami.«

Uvodničar je v nadaljevanju govoril o nekaterih predlogih sindikatov v zvezi z zakonskimi akti, ki urejajo vprašanje stečaja. Gre predvsem za zakon o finančnem poslovanju in za zakon o sanaciji in prenehanju podjetij, ki ju je treba dopolniti oziroma spremeniti tako, da se ohrani realna vrednost terjatve upnikov v stečajnem postopku, obenem pa obvarujejo tudi interese delavcev tako na strani upnikov kakor dolžnikov.

»Mislimo, da je treba iz stečajne mase izvzeti skupno porabo, se pravi počitniške domove, stanovanja itd. in iz te mase zagotoviti tudi sredstva za gmotno in socialno varnost delavcev,« je dejal Janko Goleš in nadaljeval: »Iz teh sredstev naj bi se dokupila leta za odhod v pokoj tistih odvečnih delavcev, ki so pred upokojitvijo.

Dajala naj bi se tudi morebiti potrebna socialna pomoč. Morali pa bi tudi takoj začeti pripravljati normativne podlage za ustanovitve posebnega razvojnega sklada za zaposlovanje, ki bo omogočil aktivno uveljavljanje politike zaposlovanja.«

V razpravi so ta vprašanja na široko obravnavali, padlo je tudi nekaj predlogov o delu sindikatov na tem torišču. (Povzetek objavljamo posebej.)

Janko Goleš pa se je v uvodni besedi dotaknil tudi vprašanja osebnih dohodkov, ki naj bi po tem, kar je napovedal Ante Marković pretekli teden v zvezni skupščini, do marca prihodnjega leta realno padli za 13 odstotkov. Vlada torej ne upošteva stališča sindikatov, da osebni dohodki ne smejo realno pasti, da je na začetku leta prav v zvezni skupščini napovedana realna rast plač za 0,6% letne stopnje spodnja meja, na katero sindikati v pogajanjih z vlado pristajajo. Sindikati so zdaj pred pomembnim vprašanjem: kaj narediti, kakšno stališče zavzeti do vladnih napovedi in tudi ukrepov v tej smeri.

Boris Rugelj

Sklepi predsedstva

Predsedstvo republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije je na 42. seji ocenilo aktualna ekonomska in socialna gibanja ter ukrepe ekonomske politike in sprejelo naslednja stališča.

Hiperinflacija je v preteklih mesecih do skrajnosti zaostri la ekonomski in socialni položaj delavcev z nizkimi osebnimi dohodki, tistih, ki so zaposleni v dejavnostih, ki so glede na inflacijske razmere manj prilagodljive, in tistih, ki so v podjetjih, kjer grozijo izgube v poslovanju. Družine delavcev z nizkimi osebnimi dohodki, pri katerih ima hrana velik delež v porabi, pa so že padle na eksistenčni minimum in so torej pod minimumom v SR Sloveniji doseženega življenjskega standarda. Zato sindikat ne bo odstopil od svoje temeljne zahteve, ki je bila sprejeta tudi v skupščini SFRJ, da realni osebni dohodki ne smejo pasti. Strinjamo se z delitvijo osebnih dohodkov na osnovi rezultatov, vztrajali pa bomo pri uveljavljanju najnižjega osebnega dohodka in drugih določil sindikalne liste. Predsedstvo ocenjuje, da so tokratni protinflacijski ukrepi v skladu z reformskimi prizadevanji in tržnim načinom gospodarjenja.

V tržnem gospodarstvu so stečaj in likvidacije ter nastajanje novih podjetij normalni pojavi, brez katerih ni preustroja gospodarstva. Predsedstvo pa zavrača pojave, ko se skuša stečaj uporabiti zgolj za zmanjšanje zaposlenosti.

Predsedstvo zahteva spremembo zakona, ki ureja stečajne postopke in likvidacije ter takšno varstvo delavcev v stečaj-

nem postopku, da bodo tudi delavci na osnovi pravic iz dela nastopili v delni vlogi upnikov. Da se jim torej iz stečajne mase zagotavlja nekatere podlage za materialno in socialno varnost.

Izdelati je treba normativne podlage za ustanovitev posebnega razvojnega sklada za zaposlovanje, ki bo omogočil aktivno politiko zaposlovanja. Konkreten predlog je pa že posredovalo skupščini SR Slovenije.

Republiška delovna pravna zakonodaja še ni prilagojena zakonu o temeljnih pravicah iz delovnega razmerja. Ta pomnjkljivost naj se čimprej odpravi.

Ukrepi za sanacijo razmer na področju družbenih dejavnosti so prispevali svoj delež k ublažitvi problemov, vendar predsedstvo ugotavlja, da niso dokončno razrešeni. Zato vztraja pri celoviti uveljavitvi svojih predlogov in bo skupaj s sindikati delavcev dejavnosti spremljalo uveljavljanje v skupščini SR Slovenije sprejetih stališč, ukrepov in nalog. Predsedstvo je ocenilo, da intervencijski ukrepi iz zveznih blagovnih rezerv v letošnjih poletnih mesecih niso dosegli namena (vpliva na ustavitev rasti cen nekaterih osnovnih živil), način, kako so bili speljani, pa je povzročil nezadovoljstvo.

Ukrepi bi bili smotni, če bi aktivirali toliko blaga, da bi to vplivalo na znižanje cen osnovnih življenjskih potrebščin. Če pa te količine ne bi zadostile temu cilju, bi morali ugoditi vsaj socialnim potrebam, tako da bi ublažili položaj družin z nižjimi osebnimi dohodki. Republiškemur komiteju predlagamo, da bi v prihodnje iz zveznih blagovnih rezerv, v okviru svojih pristojnosti in v sodelovanju s skupnostjo socialnega varstva, dosegel le postavljene cilje.

Povedali so:

Franc Štelcer: »Zaradi tržnega načina gospodarjenja in pa zahteve po realni ceni dela bomo verjetno sindikati morali pristati na tehnološke in pa ekonomske presežke. To je stvar ekonomije gospodarskega subjekta, ki nas bo silila v to; vendar ne moremo pristati na to, da bi se delež za tisti del porabe, ki jo zagotavljamo delavcu bodisi skozi osebni dohodek ali iz socialne pomoči znižal, ker je že danes praktično okleščen.«

Jože Miklič: »Na medobčinskem svetu Novo mesto predlagamo, da bi RS v skupščini na podlagi ocen skupnosti za zaposlovanje spodbudil dodatno zbiranje sredstev za zagotavljanje socialne varnosti. V regiji ugotavljamo, da ta sredstva do konca leta vsa v naši regiji ne bodo dovolj velika.«

Jože Šketa: »Letos se nam v Ljubljani prvokrat dogaja, da se v gospodarstvu zaposlovanje zmanjšuje in da se nam praktično popolnoma zaustavlja zaposlovanje tudi v negospodarstvu. Kaj potem s tekočim prilivom delavcev, tistih, ki prihajajo iz šol, kakšna je pravzaprav prihodnost mladega rodu in na drugi strani, kaj ob tem, da se nam pojavljajo presežki delavcev in nam nakazujejo tudi sorazmerno velike številke o presežkih? Ravno zato vztrajamo, da je potrebno v tistih organizacijah, v katerih gredo v proces prestrukturiranja, sočasno pripraviti in zagotoviti tudi programe za preusposabljanje delavcev in v okviru pozitivne zakonodaje iskati vse tiste možnosti, ki naj bi zagotovile, da bi ti delavci ohranili neko zaposlitev.«

Popolnoma podpiramo oblikovanje sklada za zaposlovanje presežkov delavcev. Predlagamo, da bi proučili tudi možnosti za olajšave tistim organizacijam, ki bi v procesu prestrukturiranja uspešno reševale vprašanje prezaposlovanja, preusposabljanja skratka ohranjanja zaposlitve že zaposlenih delavcev.«

Rudi Perozzi: »Zdi se mi, da še vedno prevladuje nek star duh v nas in da imamo novih prijemov, čeprav smo danes vsi za preno. Menim, da postajamo trgovci v odnosu do vlad in delodajalcev. To pomeni, da stališča ne morejo biti več zacementirana, kot so bila. Dejali smo: »Sindikat ne bo odstopil od svoje temeljne zahteve... To je v redu, če je splošno, ampak če grem trgovat, lahko odstopim za toliko, kolikor mi to prinese. Če mi prinese znižanje inflacije za toliko odstotkov, zakaj ne? Mislim, da smo v teh stališjih premalo prožni in se še vedno držimo starih nazorov. Po mojem se moramo začeti tržno obnašati tudi v sindikatu.«

Tovariši, lahko odpustimo 20 delavcev, če poveste, da bo ta tovarna obstala in jih čez dve leti zaposlila 25.«

Branko Iskra: »Pri nas stečaj niso in ne bodo normalni pojavi, dokler socialne varnosti, davčne politike itd ne bomo uredili. Prav bi bilo, če rečemo, da smo proti stečajem in likvidacijam podjetij, da pa se jasno usmerimo v bitko za nova delovna mesta in za nove programe. Mislim, da bi bilo to bolj logično, kjer bi pravzaprav postavili tudi svoja načela in zahteve za delavce, ki v tem trenutku komaj preživljajo z nižjimi OD oziroma s temi povprečji, ki jih imamo... Stvari ne bomo reševali, če se v sindikatih ne bomo postavili za svojega delavca in za njegove pravice, ki mu izhajajo iz dela, iz dobro opravljenega dela, iz dela, ki prinaša novo vrednost. Zato mislim, da bi morali torej zahtevati dati prednost in šele potem govoriti o naši zahtevi po realnih OD in pa o drugih elementih, realni ceni dela, OD. Mislim, da ne smejo postati zadnja postavka v delitvi dohodka. Če bomo to dovolili in če ne bomo povedali, koliko mora ta naš OD veljati, kakšno težo mora imeti, potem smo izgubili bitko. Mislim, da v sindikatu manjka odločne zahteve v tem trenutku po trdni ekonomski in socialni varnosti delavca in izpeljavi – to pa naj drugi povedo, kako bodo to izpeljali.«

Milan Utroša: »Mislim, da smo delno dali tudi svoj prispevek sami k nenadnim težavam v podjetjih, in sicer zato, ker v okoljih, kjer nimamo problemov pri uveljavljanju sindikalne liste, ne vidimo drugih težav. Mislim, da delavci dolgo časa niso bili tako slabo seznanjeni z realnim ekonomskim stanjem svoje organizacije kot so to danes. Mi ob stvarkah zagotovimo, da delavci dobijo realno stanje podjetja (ekonomsko), v katerem delajo. Takrat, ko mi ali s stavko ali s kakšnimi drugimi grožnjami dosežemo izplačevanje najnižjega OD, moramo iti tako daleč, da dobimo realno oceno razmer, od kod so denar zanje tudi vzeli.«

Jože Stegne: »Točna je ugotovitev, da bomo težko zagotavljali osebne dohodke in da se bomo soočili z večjim številom brezposelnih v naši republici. Prepričan sem, da je naše prvo stališče, da se bomo naprej zavzemali za realne osebne dohodke, seveda glede na ukrepe, ki so sprejeti, vezane na rezultate, da bomo dosledno uresničevali, ne glede na težave v panogah, najnižji osebni dohodek in zahtevali, da se dosledno uresničuje tudi naše zahteve v sindikalni listi. Drugo: Na naslednjo sejo moramo priti z gradivom o tem, kakšno zaposlovalno politiko v tržnih razmerah za gospodarjenje sindikat zahteva. Tu imamo že nekaj narejenega, odgovoriti pa moramo na vprašanje, kako si zamišljamo in kako vidimo možnost za zaposlovanje prvih iskalcev zaposlitve, kako reševati produktivno zaposlovanje začasno brezposelnih, se pravi vseh tistih, ki bodo postali presežni delavci in kako reševati vse

delavce, ki bodo zaradi stečaja postali brezposelni. Tretje: sistem socialnega varstva ogroženega prebivalstva najbrž ne ustreza več temu trenutku in bodočim razmeram. Zato moramo prodreti s konkretnimi napolitimi in pobudami, v kakšni smeri ga je potrebno dograditi. O nadgradnji je bilo veliko govora, delavci v nadgradnji so člani tega sindikata. Če ne pristajamo na prestrukturiranje v materialni proizvodnji izključno na račun zmanjševanja števila zaposlenih, potem bo seveda v nadgradnji treba pristati izključno na račun zmanjševanja zaposlenih, saj druge možnosti ni in zaradi tega poudarjam, da je naša naloga predvsem zavzemanje za višji prag socialno materialne varnosti vseh, ki bodo zaradi kakršnegakoli razloga ostali brez dela. Edino to je prava realna pot, nič drugega, ne blokada stečajev, ne blokada likvidacij. Če smo pravna država, z ustreznimi zakoni, bodo pač firme prihajale v položaj, ko bo do likvidacije prišlo in tudi si ne moremo zatiskati oči.«

Franjo Krsnik: »Ničesar nismo omenili o novi organiziranosti dela, pa se bojim, da bomo zamudili eno pomembnih področij, če bomo zamudili za gradivom, kako bo v statutih opredeljena vloga poslovodnih organov in sindikata. Gledal sem nekaj statutov delovnih organizacij v svoji dejavnosti, ki so to vlogo dovolj opredelili tako, kot smo se v sindikatu dogovorili, nekaj je pa takih, ki so to vlogo zanemarili in so jo izpustili.«

Ivo Miglič: »Sedaj smo prišli v obdobje, ko poslovodna struktura pač misli, da je to njihova osnovna stvar in sindikati tu nimamo kaj delati. V tržnem gospodarstvu da nimamo kaj iskati. Mislim, da se moramo temu upreti. In še nekaj bi rekel. Sindikati bomo morali tu, kot pravimo v nogometnem žargonu, štartati na prvo žogo: Ne dopustiti, da nas stvari prerastejo. To se pravi, da moramo frontno nad takšne in drugačne pojave, in če je treba, jih tudi razgrniti.«

Albert Vodovnik: »Skrbi nas stihijnost, s katero se lotevamo stečajev. V ROS delavcev kovinske in elektroindustrije se bojimo, da bomo prisiljeni kar v skrajni nastop zoper stihijnost reševanja zavoženih podjetij. Zdj marsikje delavce prepričujejo, naj samoupravno glasujejo za stečaj (!), ne da bi bile hkrati zagotovljene in varovane njihove pravice. Kolikor vem, ni šlo pri nobeni stavki za tehnološke spremembe, ampak za reševanje tehnoloških presežkov delavcev na najbolj preprost in nehuman način. Se bo družba šele potem, ko bomo vse zaštrajkali, lotila reševanja zadev, kot je treba? Ali ne bo takrat že prepozno?«

Brez ureditve socialne varnosti ljudi pri stečajih ta ni možen, če ne sindikatu ostaja kot orodje za uveljavitev te zahteve splošna stavka.

Utrip z razprave o »programu neodvisnih sindikatov Slovenije – sindikatu članstva«

ŽIVLJENJE NOČE PO FUNKCIONARSKIH TIRNICAH

»V novi ustavi slovenskega naroda je v 27. točki 9. amandmaja zapisano: »Sindikati so neodvisne delavske organizacije, ki jih delavci svobodno ustanavljajo in se vanje prostovoljno združujejo, da bi varovali in izboljšali svoj družbeni, ekonomski in socialni položaj, pravice na podlagi dela in iz dela ter iz delovnega razmerja. Sindikati delujejo v skladu s svojimi statuti in programskimi listinami. Delovanja sindikatov ni mogoče omejiti z zakonom in statutom organizacij in skupnosti.« je sekretar RS ZSS Rajko Lesjak začel tretjo točko dnevnega reda zadnje seje predsedstva ZSS, ki je obravnavala »Program neodvisnih sindikatov Slovenije – sindikata članstva«, nekakšne popotnice, kot je dejal, za nadaljnje delovanje. Njegova razmišljanja (v celoti jih objavljamo v prilogi Sindikalni poročevalec) so med zborovalci naletela na številne razprave, ki jih je z orisom bodočega statuta ZSS Ladimir Brolih še spodbudil.

Prvi razpravljalec, predsednik ljubljanskih sindikatov Jože Šketa, ni hotel dolgozveti, zato je de-

jal, da so v njegovih okoljih do obisti preraševali »Program neodvisnih sindikatov Slovenije – sin-

dikata članstva« in da nanj – razen nekaterih redakcijskih »podrobnosti« – nimajo bistvenih pripomb, čeprav jih, kadar gre beseda o bodoči organiziranosti, muči vprašanje, ali se kaže kar tako odreči nekaterim zgodovinskimi oblikami sindikalnega delovanja. Ivana Kramerja pa je poleg tega mučilo še nekaj drugih vprašanj, brez katerih se s seje ne bi mogel mirno odpeljati v Celje, kot je rekel. Ali so pripravljenci teh programskih zasnov pri svojem delu upoštevali rezultate univerzitetne petletne raziskave na temo, kakšen naj bi bil naš sindikat, ki jo je vodstvo že pred petimi leti naročilo Centru za teorijo in prakso pri univerzi Edvarda Kardelja? Ali smo se odrekli z ustavo predpisanega skupščinskega sistema, ko v gradivu nenadoma ne najdemo več besede skupščina, temveč parlament? Ali smo še politična organizacija ali ne več? Nato je omenil, da jih je Rajko Lesjak prosil za pomoč pri snovanju novih dokumentov, sam in njegovi najozji sodelavci pa da so jim obrnili hrbet, ko so jih povabili na posvet v Celje, na katerem bi lahko konfrontirali posamezna mnenja, hkrati pa tudi izvedeli, kaj so dan prej na to temo rekli predsedniki republiških odborov. Po njegovem je medsebojno obveščanje v sindikatih nasploh slabo, »saj dvomim, kaj se bodo zmenili na konferenci, denimo v Kopru, o teh rečeh, oni pa ne, kaj smo rekli mi v Celju.« Na prvo vprašanje mu je odgovoril kar Miha Ravnik, češ da raziskava še ni končana, saj ima na mizi prošnjo za dodatna sredstva, da bi jo končali. Na druga pa mu je odgovoril Dušan Rebolj (glej okvir), ki je njegova razmišljanja razumel kot negativno oceno vodstvu.

Kot še nekaj drugih razpravljalcev se je tudi Branko Pintar najprej obregnil ob barvite in s karikaturnimi opremljene programske dokumente, ki da bralca oddaljijo od vsebine, vrh vsega pa so povprečneže še težko razumljivi. Nato jo je v svoji razpravi ubral po klasičnih sindikalnih notah, ki bi jih bilo treba materializirati: kako nuditi pomoč iskalcem zaposlitve, kako objekte družbenega standarda zakonito prenesti pod sindikalno streho itd. Po njegovem mnenju bi bilo prav začeti tudi z razpravo o povečanem deležu sindikalne članarine na okrogel odstotek in ga ustrezno ovrednotiti.

Milan Utroša je vztrajal pri ocnih, da so predloženi programski dokumenti pravi odraz sklepov razširjene seje in razprav o tezah za prenovo sindikata, zato bi – po dotedanjih razpravah sodeč – storili nepopravljivo napako, če bi znova začeli premlevati tisto, o čemer so se zmenili lanskega junija. Po njegovem bi bil to dokaz, da odtlej niso naredili – nič. V Pomurju stojijo za dokumenti; so pa mnenja, da bi že v tej fazi razprav odbori dejavnosti morali vreči na mizo, kako bodo uresničevali tistih sedem alinej, nad katerimi naj bi poslej suvereno bedeli. Jože Miklič (in nato še mnogi) je soglašal z njim. Pripomnil je le to, naj za zdaj pridevnik »neodvisni« pustimo v narekovaju. »Izbrisal jih bo kongres,« je dejal.

Dušan Rebolj:
Smer je jasna

Dušana Rebolja je spodbudil k razpravi predvsem občutek, ki ga je med odmorom mimogrede slišal v kuloarju pred sejno dvorano, češ da bodoči program nima neke prave usmeritve. Nasprotno, je zanimal, orientacija je jasna, bo pa na etapni poti k njeni uresničitvi gotovo še prihajalo do odklonov v desno ali levo. S temeljnim azimutom – sindikalnim pluralizmom – pa bi že kazalo doseči demokratični konsenz. Po njegovem mnenju ga že imamo, le da je še precej skrit, se pa vztrajno razvija z nekaterimi procesi, ki potekajo mimo njihovega nadzora in vpliva. »Nočem povzdigovati nobenega Kmetiča, da ne bo pomote,« je ponazoril svoje razmišljanje, »vendar so procesi, kakršen se je npr. zgodil v ZR Nemčiji, ko so se strojevodje organizirali v svoj sindikat, očitno na pohodu tudi pri nas. To je dejstvo, ki ga z nekakšno prisilno enotnostjo v tem vodstvu ne moremo preseči. Ga pa lahko s širokim in odprtim programom.« Nato se je dotaknil pozicije sindikata do SZDL in politike nasploh. »Tako uradna politika kot alternativa nas jemljeja za sestavni del uradne politike, kar je za neodvisnost in prihodnost sindikata gotovo pogubno,« je dejal Rebolj, ki je prepričan, da mora imeti sindikat tako znotraj SZDL kot v parlamentu samostojen položaj. »Če smo v program zapisali, da nismo politična organizacija, pa s tem mirno mislili, da se s politiko v prihodnje ne bomo več ukvarjali. Konec koncev je upravljanje delavcev – politika. Hoteli smo poudariti stanovitnost naše organizacije.« Mimogrede je še pojasnil, zakaj namesto besede skupščina (»namenoma«) uporablja izraz parlament. Zato, je dejal, kar smo s spremembo ustave napravili prvi korak k nastajanju takšne skupščine, v kateri naj se izražajo vsi različni politični interesi in v kateri bodo imeli glavno in odločujočo besedo o ljudeh in politiki državljani sami.

Dotaknil se je tudi bodočega zakona o stavkah oziroma dileme, ali naj sindikat prepreči njegov sprejem ali ne. »V zvezno ustavo smo zapisali, svobodo stavk v skladu z zakonom,« je dejal. »Zato dileme zame ni. Gre pa za preprečitev sprejema takega zakona o stavkah, kakršnega nam danes ponujajo, ko je celotna stavka obrnjena samo v pravice iz dela, ne izhaja pa tudi iz ekonomskih ali kakšnih drugih interesov našega članstva. Stavke vendar niso zgolj ekonomsko dejanje, so tudi politično.«

– V družbi se razvija decentralizacija z močno sintezo, je Rebolj zaokrožil svojo razpravo, zato je nadvse pomembno, kako se bo sindikat organiziral, da bo izpolnil svoje poslanstvo. Pri tem bi bilo zelo narobe, če bi zabetoniral takšno ali drugačno vnaprej dano organiziranost, zato pa mora na stežaj odpreti vrata različnim, pestrim oblikam svojega organiziranega delovanja, ki bo lahko računala tudi na pomoč stroke. »Potrebujemo močan strokovni servis,« je zaključil. »Tudi na odbore dejavnosti gledam predvsem kot na strokovno ustanovo tega sindikata, če naj sklepajo in podpisujejo kolektivne pogodbe, urejajo odnose in se pogajajo s partnerji. Volontarizem je mimo...«

Kongres bo najbrž zbrisal tudi polemiko, ki se je razvila med Albertom Vodovnikom in Jožetom Mikličem o tem, kakšna bo še podrobnejša podoba struktur v organizaciji. Miklič je namreč dejal, da so poskušali na Dolenjskem z analizo metod dela ugotoviti, kaj je doslej blokiral sindikalno ost, pri tem pa ugotovili nemoč odborov dejavnosti. Kovinar pa mu je vrgel kost nazaj, rekoč, da jih izkušnje iz sveta in domovine, učijo, da je treba dati glavni poudarek panožnemu sindikatu in da k temu cilju težijo že od razširjene seje naprej. Hkrati s tem pa zavestno gradijo osrednjo organizacijo, torej ZSS, ki jim bo s svojo močjo stala ob strani.

Franc Štelcer ni videl utemeljenih razlogov, da bi moralo predsedstvo še naprej vztrajati pri takojšnji obravnavi programskih dokumentov, saj po njegovem mnenju praktično ni druge možnosti, kot da dajo program v javno razpravo. Vendar se je k besedi vseeno prijavilo še veliko razpravljalcev, ki so bili pač prepričani, da jih bo začel prehitovati čas. Nekako tako je menil tudi predsedujoči Miha Ravnik, ki je zavzeto razpravo o programskih usmeritvah ZSS razumel kot ugodno podlago za zgradbo, ki se jo bo dalo z razmišljanji iz javne razprave postaviti v trdno zgradbo.

Damjan Križnik

Ladimir Brolih:
Gibčnost in odgovornost

»V tezah za novi statut so opredeljena samo nekatera področja, ki naj bi bila za nas bistvenega in ključnega pomena: to so vprašanja članstva, sindikalne organiziranosti z opredelitvijo nalog ter kadrovske temelji in financiranje v zvezi sindikatov,« je začel svoj prispevek k 3. točki dnevnega reda Ladimir Brolih, v nadaljevanju pa odgovoril na številna vprašanja, o katerih so mnogi doslej le ugibali.

V središču pozornosti ZS bo poslej član, ki mora vedeti, zakaj se je vključil v to organizacijo, in ki bo poslej igral tudi vlogo ustvarjalnega, smotostojnega in odgovornega subjekta politike ZS kot celote. Pri včlanjevanju ne bo omejitev; le tisti, ki so pravni lastniki sredstev za proizvodnjo in ki zaposlujejo delovno silo, ne bodo mogli v naše vrste, vodilnim in vodstvenim delavcem pa bodo med trajanjem mandata mirovale nekatere pravice, ki izvirajo iz članstva v sindikatih. Bodoči statut bo »požegal« članstvo tudi začasno nezaposlenim in kmetom, upokojenci pa bodo lahko ob sedanjem kolektivnem članstvu individualno vstopali v sindikat.

O organiziranju sindikata, ki mu je bilo v dosedanjih razpravah (»neupravičeno«) namenjene največ pozornosti, pa na kratko samo tole: sindikat je instruktionalno, vsebinsko in pristojnostno organiziran na tistih ravneh, od koder ima najlažjo, najbližjo in najučinkovitejšo pot do mesta usklajevanja in odločanja o tistih vprašanjih, ki so v interesu delavca. Drug kriterij pri tem – pluralizmem sindikalnih interesov – vključuje tudi pluralizem sindikalnega organiziranja. Sindikat podjetja bo integralna sindikalna organizacija v podjetju, ne glede na njegovo notranjo strukturiranost. To pa nikakor ne zamenjuje OOS, ki kot oblika delovanja še obstaja, le osnovna in temeljna oblika delovanja ni več. Sindikati dejavnosti morajo postati najbolj demokratičen prostor, iz katerega bo v prihodnje potekala najmočnejša akcija za uresničevanje posebnih in posamičnih interesov in ki se bo prenašala v čim bolj neposredno usklajevanje skupnih interesov v ZS. Kot drug konstitutivni element ZSS je postavljena občinska organizacija sindikata, ki jo organizirajo člani sindikata dejavnosti in sindikata podjetij. V prehodni obliki organiziranosti delovanja bo nedvomno nenadomestljiv način delovanja sindikatov.

Tretji vsebinski sklop o tezah za statut predstavlja kadrovska politika v sindikatih, saj se deklarirana samostojnost organizacije utrjuje tudi v samostojni kadrovske politiki. Izvoljen bo lahko vsak, ne glede na položaj, politično ali versko prepričanje, narodno pripadnost itd., pomembno bo, ali bo imel podporo članstva in če se bo pripravljeno boriti za program neodvisnih sindikatov. Pomembnejši kot mandat in sam način volitev bo javnost dela, demokratična kadrovska kontrola članstva nad delom posameznika in organov in vpliv članstva na kadrovske politiko ZS. Spremenjeno financiranje v ZS izhaja iz spremenjene vloge nalog in vsebine posameznih delov in tudi odgovornosti, ki jo imajo posamezni sindikalni deli pri uresničevanju interesov članstva in politike ZS.

Nova ustavna zakonodaja

VZPON IN PADEC SISOV

Pri sprejemanju ustavnih dopolnil v slovenski skupščini 27. septembra se je v splošnem navdušenju nekako porazgubil ustavni zakon, s katerim odpravljamo več kot desetletno vladavino samoupravnih interesnih skupnosti. In to po krivici, saj ustavni zakon pravzaprav pomeni uresničevanje ustavnih dopolnil k republiški ustavi in bi mu morali posvetiti več pozornosti. Zaradi stiske s časom pa je običal na stranskem tiru.

Nova zakonodaja ni od muh, saj bo treba uskladiti približno 50 zakonov, ki določajo dejavnosti posebnega družbenega pomena, dodatno pa še okoli 30 republiških zakonov, ki jih bo treba vsebinsko uravnati z republiški ustavnimi dopolnili in to vse do konca naslednjega leta. Vmesno zmedo pa naj bi urejal prehodni režim, ki ga predvideva ustavni zakon. Po mnenju republiške vlade ne gre za zamenjavo enega modela z drugim, ampak za sodobno naravnane javne finance in sistem sodobne javne uprave, ki naj bi služil potrebam tržno naravnane gospodarstva.

Bojimo se, da se bo teorija izneverila, oziroma da ji bo praksa pokazala hrbet. To je čutiti na področju samoupravnih interesnih skupnosti, saj se podira stavba, ki smo jo svojčas kovali v oblake samoupravljanja oziroma neposrednega odločanja. S 1. januarjem prihodnjega leta bodo vsi sisi

(razen pokojninskega in invalidskega zavarovanja) družbenih dejavnosti in gospodarske infrastrukture, ugasnili.

V 12. členu ustavnega zakona je namreč zapisano, da se s prvim januarjem prihodnjega leta začasno (do nove zakonske ureditve) prenese delo sisov na republiški ravni na republiški izvršni svet, na občinskih pa na občinske izvršne svete in da republiški izvršni svet oziroma skupščina s posebnim zakonom uredi sistem financiranja teh dejavnosti za prihodnje leto. Do 15. novembra, se pravi čez dober mesec, pa mora republiški izvršni svet pripraviti poročilo o začasnem prenosu opravljanja posameznih nalog sisov in kmetijsko-zemljiške skupnosti, ki se prav tako opustijo, na izvršne svete družbenopolitičnih skupnosti.

Med sisi vladata nemir in negodovanje, saj bodoče ogroditve nove organiziranosti nastaja za zaprti-

mi vrati izvršnih svetov in marsikdo niti ne ve ali bo po novem sploh dobil službo ali se bo znašel na cesti. Več kot tretjina jih je preveč. Vsebinska vprašanja so potisnjena v kot: v sisih si belijo glave predvsem z eksistenčnimi vprašanji, oblikovalce nove organiziranosti pa ta hip zanima predvsem finančna plat medalje, oziroma kako oklestiti programe, da bi zadostili razpoložljivim finančnim sredstvom. Skratka, obstaja bojazen, da bomo iz ene skrajnosti zabredli v drugo in porušili vse, kar je bilo dozdej zgrajenega, brez sodelovanja enih in drugih. Ker bodo odpravljene tudi kmetijske zemljiške skupnosti, pa se nekateri upravičeno bojijo že kar »lova na zemljišča«, tega, da bodo zdaj v občinah kar za stavo pozidavali najboljšo obdelovalno zemljo.

Podiranje takšnega ogromnega administrativnega aparata zato ne bo ostalo brez posledic. V naši republiki smo imeli doslej sise za 23 področij, skupno jih je bilo več kot 600 in nekajkrat več zaposlenih. Z njimi zavedamo na ustaljeno prakso, v našo prenapihnjeno in zbirokratizirano družbeno nadstavbo, v predrag in neučinkovit sistem, v katerem se je marsikdo

počutil močnega in varnega in bo zdaj skušal ponagajati.

Analiza stanja v družbenih dejavnostih je že na začetku osemdesetih let odpirala vprašanja smotrne organiziranosti njihovih izvajalcev in sistema upravljanja. Vendar je takrat prevladovala ocena o pozitivnih premikih, ki so jih sisi dosegli s približevanjem upravljanja delavcem. Šele zdajšnja gospodarska godlja je razgalila vse napake. Pomanjkanje sredstev nas je pripeljalo v položaj, ko imamo velike izvajalske sisteme, zmanjkuje pa sredstev za njihovo dejavnost, za uresničevanje njihovih programov. Organi sisov so namreč pospeševali razvoj sistemov izvajalskih organizacij, niso pa uveljavili meril učinkovitosti v uresničevanju programov. Z zdajšnjimi ustavnimi spremembami naj bi na področju sisov spodrezali predrag in premalo učinkovit sistem, ki se je nenehno povečeval.

Po drugi strani pa se takšno podiranje hiše, preden je zgrajena nova, lahko še krepko maščuje. Upravičena je predvsem bojazen, da v prehodnem obdobju, do sprejetja zakonov, ki bodo urejali to področje, utegnemo marsikaj

tako pomendirati, da nas bo kasneje še krepko bolela glava.

S prenovo sisov družbenih dejavnosti zato ne bi smeli okrniti dosežkov dozdejšnje socialne politike, temveč jih kvečjemu le izboljšati, da ne bi ob organizacijskih vidikih urejanja socialne politike pozabili na bistvena vsebinska vprašanja. Žal v vsej republiki ne premoremo ene same strokovne, znanstvene ustanove, ki bi neobremenjeno razvijala stroko in skrbelo za javni, neodvisni nadzor nad delom upravnih organov, ki bodo novo politiko uveljavljali.

S prenosom pristojnosti sisov na izvršne svete ni moč pričakovati, da bodo zdaj naenkrat rešene finančne zagate družbenih dejavnosti. Zato bi morali že v prehodnem obdobju pomesti z negotarnostjo. Le-ta se kaže v mreži institucij in neučinkovitem nadzoru nad uporabo sredstev. Z ustavnim zakonom pa bo treba v naslednjem letu uveljaviti spremembe pri financiranju zakonsko zagotovljenih pravic oziroma nacionalnih programov, saj je to eden izmed pogojev za uveljavljanje gospodarske prenoje.

V življenju pa se bo to bržčas kazalo v zmanjševanju pravic, oziroma v klesčenju programov, denimo na področju zdravstvenega varstva, kar bomo še najhitreje občutili tudi na svoji koži. Kajti laže je rezati kot pa vsebino spreminjati v novo kakovost. Za kaj takega potrebujemo več časa, znanja in pripravljenosti.

Marija Frenčeškin

Ludvik Kučuš, Šmarje pri Jelšah: Ni isto, če izgubi delo sto delavcev na Kozjanskem ali v Ljubljani

SINDIKAT SE PREPOČASI POSTAVLJA NA SVOJE NOGE

Občina Šmarje pri Jelšah, ki pokriva siromašno območje od Halož do Bizeljskega, od Pečice do Sotle in Hrvaškega Zagorja, premore skoraj toliko članov sindikata, kot jih imajo v največjih slovenskih delovnih organizacijah. Že to zgovorno priča o razmerah in moči delavske organizacije.

»Toda to je samo del resnice,« pravi Ludvik Kučuš, predsednik občinskega sindikalnega sveta v Šmarju pri Jelšah. »Res je, na območju občine je zaposlenih okrog 8.500 članov, toda k temu moramo dodati še 3.500, ki so zaposleni v drugih, pretežno v celjski občini. Skoraj tisoč jih je zaposlenih v obratih, katerih matični kolektivi živijo v drugih občinah. Vse to nazorno slika raznolikost našega dela.«

— V vaši občini gre za zanimiv pojav: nimate težav z »velikimi«, celo vrsto pa jih doživljajo »majhni«, kot denimo v Vitalu, kjer sva zdaj.

»Točno, v naši občini se gospodarske razmere povsem drugače odlikavajo, veliki, kot so denimo Steklarna, Zdravilišče, tudi Kors, relativno dobro krmarijo, majhni pa naj bi bili blažilci ali celo nosilci razvoja v posameznih krajih, pa imajo izredno velike težave. Po moje je to posledica dolgoletne kadrovske politike in pa predvsem — pomanjkanje strokovnjakov.

Gre za verižno reakcijo: ker ni denarja za strokovnjaka, ni dobrega programa, ni prihodnosti, živeli so od danes do jutri, iz rok v usta...«

— Za vas ni videti konca težav, počil je Toper, stavkale so delavke na Pristavi, kjer je obrat tekstilne tovarne iz Prebolda, nezadovoljni so delavci Ingradovega obrata, zdaj hudo škriplje v Vitalu, ki je obrat ljubljanskega Slovina, delavci obeh domačih gradbenih in komunalnih podjetij že nekaj časa držijo le še glavo nad vodo...

»V naši občini so došli, da je za nas pomembno sleherno delovno mesto. Ni isto, če izgubi delo sto delavcev na Kozjanskem ali v Ljubljani. Sto novih brezposelnih v Ljubljani še ne predstavljajo velikega družbenega problema, sto novih brezposelnih pri nas pa že meji na katastrofo.

Tudi zato sedanje občinsko vodstvo tako hitro prisluhne našim opozorilom, tudi zato smo danes v Vitalu vsi, od župana do predsednika izvršnega sveta občin.«

— Nekateri se otepajo vloge, da bi bil sindikat »dežurni gasilec«.

»Tudi mi v občinskem sindikalnem svetu trdimo, da sindikat ni to, vendar se je prisposodbe v vseh primerih težko odreči. Če namreč vemo, da iz naših vrst prihajajo prva opozorila, prvi opomini in prve odločne zahteve.

Tako tudi ta, da mora ne glede na trenutni položaj Vital, kjer zdaj sediva, namreč delavci Vitala morajo dobiti osebni dohodek, kot ga postavlja sindikat. Tu ne odstopamo. Vodstvo Vitala v Mestinju in Slovina v Ljubljani pa mora organizirati »akšno proizvodnjo, ki bo tem delavcem dala človeka dostojno plačo.«

Ludvik Kučuš

— Delavci Vitala v Mestinju so to nekoč že imeli.

»Drži, bili so v sami konici v naši občini in še kje. Toda, potem je šlo navzdol, zdajšnja zastarela oprema in pomanjkanje strokovnjakov pa ne nudita dejanske možnosti za hitro rešitev. Toda to ni več vsebina, ki naj bi jo reševal sindikat.«

— Na ves glas reklamirano geslo, da bodo »majhni« hitreje sposobni prilagajanja tržnemu gospodarstvu, uvajanju novih, tržno zanimivih izdelkov, praksa pa kaže, da so to tehnološko in kadrovske obubožani invalidi z neizmerno administrativno navlako.

»Prej sta našli »bolnike«, razen dveh, treh, so to dediščina nekdanje tako obetavne gradnje »dislociranih« obratov. Po drugi strani pa je res, da število našega član-

stva v raznih obratovalnicah v obrti že zavzema tretje mesto, takoj za Steklarno in Zdraviliščem, torej, da je obrat, vsaj po številu zaposlenih že zelo množična.

Povsem drugačna slika se že leta in leta ponuja v manjših delovnih organizacijah, ki druga za drugo sprejemajo sanacijske programe, navidezno nekoliko oživijo in čez noč znova zdrknejo pod vodo. Vzroki so, to že dolgo vemo, jasni, toda kaj, ko ni na voljo ne denarja in ne kadrov, ki bi morebitni obetaven program lahko spravili v življenje.«

— Kaj lahko potem naredi sindikat?

»Kljub vsemu mnogo. Da je to res, potrjuje podatek, da nam doslej v občini ni zaprl vrat niti eden od obratov, da nobenemu vodstvu ni uspelo uresničiti tako vab-

ljive rešitve v obliki »tehnoloških presežkov delavcev.«

V sindikatu že nekaj časa poskušamo zamenjati vloge z drugimi odgovornimi strukturami, da namreč mi opozorimo, reševati pa morajo tisti, ki so zato usposobljeni, plačani in določeni.«

— Torej ste vi že v prenovi?

»Ne, sindikat se prepočasi postavlja na svoje noge. S težavo se uveljavljajo tako pobude kot tiste ideje, ki bi jih že danes lahko sindikat uveljavil. Po moje je napačno razmišljanje in taktiziranje, da bo kongres vse uredil. Enako menim, da so nekateri predlogi preveč naravnani na Evropo, vsaj v tistem, gmotnem delu, kjer smo mi že zelo zelo daleč od »bogate evropske« družbe. Toda prav je, da vso reč postavljamo nekoliko naprej, kot ni prav, da porabimo preveč energije za razvlečene razprave in pojasnjevanja.

Na terenu, v praksi, se razmere hitro, kar čez noč spreminjajo, vse večja inflacija spravlja v malodušje tudi tiste, ki dobro gospodarijo.

Delavci menijo, da bi sindikat moral odločneje poseči vmes, da namreč ne glede na krizne razmere, ne glede na trenutne politične razmere, ne bi smeli s tihimi pristanki soglašati z vsemi podražitvami, tako ne v Beogradu, kot v republiki, ki svoje potrebe rešuje z novimi dajatvami, ki gredo na koncu koncev spet iz žepa — delavcev...«

— Če se nekoliko vrneva k vašemu delu. Prišli ste iz Korska, rekli ste, da politika ni vaš poklic...

»Hočete reči ali vprašati, kako daleč si upam? Do tja, do koder sega delačeva oblast! Pri tem pa je treba vedeti, da navzlic novi zakonodaji ali prav zaradi nje delačeva beseda dobiva pomen. Seveda, če je organizirana! Ne, ni me strah, če te funkcije ne bi sprejel. Vedite, da sem že zgodaj spoznal, kakšne učinke dosežeš, če se zameriš politiki. Toda tudi ta »politika« se uči, kajti na dlani je, kam nas je pripeljala. Hočem reči, da se raje zamerim politiki, kot — delavcem...« Janez Sever

Od družbene lastnine se poslavljajo zdaj tudi že komunisti

SLOVENIJA MED RELIKTOM IN RESNIČNIM LASTNIKOM PODJETJA

Slovenska partija se očitno vse bolj nagiba k remeljitemu spreminjanju obstoječega nelastniškega koncepta družbene lastnine. O tem, zakaj je to nujno potrebno, je v uvodni besedi najprej govoril izvršni sekretar Robert Cerne. Dejal je, da ta koncept ni dal pričakovane in da noben izmed ciljev ni dosežen. V tem konceptu se nihče (niti delavec niti poslovodstvo niti država) ni počutil dejanskega lastnika. Sploh pa, po njegovem mnenju, družbena lastnina, kot jo poznamo sedaj, ni združljiva z blagovnim gospodarstvom, ki omogoča privzvanje tudi na podlagi lastnine.

Kako se torej posloviti od »neke vrste skupinske lastnine, omejene z državo« (Cerne)? Uvodničar je predstavil več zamisli od preproste razprodaje, delavskih delnic do Ribnikarjeve različice, po kateri naj bi lastništvo družbene lastnine pripadlo pokojniškega mu skladu. Pustil je odprte vse opcije, pri čemer pa je jasno poudaril, da moramo preprečiti vse pogostejše primere takšne ali drugačne razprodaje družbenega premoženja (Franček Hudej: po domače kraje!), ki spominja že na razdeljevanje. Cerne je tudi menil, da spreminjanje lastniške strukture ne more biti samo sebi namen, temveč naj gre v korak z uvajanjem podjetništva, kar naj bi se kazalo v večji gospodarski učinkovitosti.

Dr. Ivan Ribnikar je družbeno lastnino poimenoval za »relikt plansko tržnega gospodarstva«, ki ni nobena lastnina. S finančnega zornega kota takšna lastnina lahko obstaja samo z državo kot vlagateljem in inflacijo kot načinom preživetja. Kdo naj bi bil pravi titular nad to lastnino? Ribnikar priznava državi lastništvo javnih podjetij, medtem ko se mu za preostala podjetja ne zdi dobra niti tista rešitev, po kateri bi družbeno lastnino preprosto razglasili za lastnino podjetij niti ona, po kateri naj bi jo razdelili med delavce. Po njegovem mnenju je potrebno pravega lastnika podjetij iskati samo med subjekti zunaj podjetja, med katerimi se mu zdi še najprimernejši pokojniški sklad. Proti delavskim delnicam nima nič, vendar se te ne bi smele kupovati za nazaj, temveč le za naprej.

Dr. Gobjko Stanič se je zavzel za delitev družbenega kapitala med delavce, pri čemer je imel za podlago znano Mulejevo maksimo: »Zaupaj človeku vrt in zapusti ti bo zaplato peska. Naredi človeka za lastnika zaplate in naredil bo vrt!« Prava filozofija, vprašljiv način, bi lahko rekli.

Dr. Bogomir Kovač je jasno povedal, kaj misli o zgodovinski anahroničnosti družbene lastnine in menil, da lahko postane prava lastnina samo v dveh smereh. Tako pač, kot velja po svetu, kjer se ponašajo z učinkovitim gospodarstvom. Se pravi, da se zavzema za transformacijo družbene lastnine zgolj v dve edini znani lastnini v svetu: v državno in zasebno. Do tega pa naj bi prišli postopno, prej bi morali opraviti vrsto nujno potrebnih operacij (čiščenje financ, ugotavljanje vrednosti podjetij itd.), medtem ko se v tem vmesnem obdobju zavzema za kombinacijo najrazličnejših ponujenih različic. Pri tem naj bi na republiški ravni nujno ustanovili mrežo svetoválnih organizacij, sicer bo namo zašli v anarhijo.

Dr. Rado Bohinc se je zavzel za zakonsko razglasitev prodaje vseh podjetij, medtem ko naj bi šel denar v investicijske sklade.

Miroslav Goslar iz Mercatorja je dejal, da je treba zelo jasno ločiti obstoječi kapital od novega, svežega kapitala. Po Goslarjevem mnenju je lastništvo tistih podjetij, ki so jih ustanovila druga podjetja, jasno. Ostaja vprašanje lastništva teh podjetij. Zavzel se je torej za določitev prvega lastnika podjetja (nenominiranega kapitala), pri čemer pa je tudi sam kaj hitro ugotovil jalovost takšne umetne operacije. Težava je namreč ta, da pri nas filiale (tozd) ustanovljajo glavno podjetje, medtem ko je na zahodu ta kapitalna povezava nasprotna in tudi edino logična.

Lahko bi rekli, da je bil poleg Zvonimirja Tanka, ki je vnovič in kot že tolikokrat doslej razložil, kakšne neumnosti se gre v našem gospodarskem sistemu, še najbolj jasen in prepričljiv Franček Hudej, ki je menil, da če se zavzamemo za lastniški koncept, potem tudi prehoda od družbene lastnine k njemu ni moč speljati na nelastniški način. Zanj je v tisti Mulejevi maksimi, ki jo je citiral Stanič, problematičen tisti »zaupaj mu«. Kdo naj bi bil tisti, ki bi nekemu nekaj zaupal? Prav tu pa je Hudej našel jasen odgovor. Menil je, da je po vseh možnih krite-

rijih, tudi po načinu, kako smo prišli do družbene lastnine, le-ta edinole lahko splošno ljudsko premoženje.

Četudi nacionalizaciji nekateri (dr. Lojze Ude) v takšni državi, kot je naša, ne zaupajo, pa je res, da smo na tem posvetu pogrešali sintetiziranje vseh dobrih poglob, ki pa bi bilo možno prav na tisti točki, ker je končal Hudej. Če je operacionalizacija družbene lastnine stvar, ki jo je potrebno izpeljati postopno (dr. Kovač), po tem je po našem skromnem mnenju prav čiščenje bilanc, določitev realne vrednosti podjetij in pa stečaj priložnost za zamenjavo oziroma določitev jasnega lastnika podjetja. Dotlej pa bi moral biti vsaj na Slovenskem določen kot edini lastnik družbenega premoženja slovenska država, ki bo, če hoče razvijati svoje gospodarstvo, jutri prisiljena ne samo reprivatizirati delov sedanje družbene lastnine, temveč jih tudi internacionalizirati. Le tu je njen izhod, če imamo pred očmi procese v razvitem svetu, kjer lastnina že dolgo ni več tisto, kar je bila, saj je dobila enakovrednega tekmeča v znanju.

Ivo Kuljaj

Kompasov kotichek

ŠOFERSKA JE TEŽKA, IBRAHIMOVA ŠE TEŽJA

Nedolgo od tega, še v letošnji čas sega, smo v Delavski enotnosti popisovali zgode, bolj nezgode Milana Pesarja. Ker so svinjarije, ki jih je doživljal ta voznik avtobusa pri Kompasu, menda bolj pravilo kot izjema in ker je prav te dni sodišče Milanu Pesarju obnovilo postopek proti Kompasu, na kratko ponovimo:

Najprej so tega voznika zaradi odkritega jezika dolžili nič manj kot krivde za propad referendum. Potem so ga kazensko premestili v Črno goro. Sledila je zmaga na sodišču, kar je tako in tako eden hujših grehov. Pride nekaj lažnih prijav, suspenz, policijsko nasilje zaradi neresnične ovadbe in mesec aresta. Edini konkreten očitke, za katerega je TAM slišal, je bil, češ, kaj se pa greš revolucijo v Kompasu?

Policijski so se mu res opravičili in pristojno ministrstvo je blagohotno menilo, da so mu dolžni celo odškodnino. Kar 90 tisočakov naj bi mu odmerila široka roka pravice. Seveda je tudi to vzel za golo poniževanje in kot rečeno, še dandanašnji se toži.

Tisto, kar naj bi Milan zganjal kot revolucijo pa ni več le stara zgodba. Kot vse kaže je še kako nova. No, saj ni tako revolucionarno. Gre le za seznam Kompasu dolžnih vodnikov, pod katero črto je Milan že tedaj izračunal 40.000 mark. Rekorder si je »sposodil« kar 12.000 mark. Potem je strašil neki skrivnostni sekretar partije in s pištolo luknjal gume konkurenčnim avtobusom. Po avtobusih so na črno odkupovali devize, tudi za direktorja voznega parka. Ta menda še tiči na donosnem stolčku, sekretarja pa so se končno znebili. Šverc, goljufije s tahografi, črne vožnje, nezakonite provizije tujim firmam, devizne malverzacije...

Tako nekako danes tuhta Milanov sotrpin Ibrahimi Šabič. In tudi enako usodo doživlja. Pravi, da zaradi pravicoljubnosti, kar ga je teplo že pred dobrimi 20 leti pri Sapu. Pa dajmo besedo raje njemu:

»V Ljubljano sem prišel leta 1959 z dvema letoma gimnazije. V gradbenem podjetju sem bil ekonom in vozil sem kombi. Potem dve leti vojske

v mornarici in po povratku moje firme ni bilo več. Delo sem našel pri Borecu, spet kombi, popoldne poklicna šola in zvečer večerna gimnazija. K Sapu sem šel zaradi boljše plače in ker me je vožnja vedno mikala. Žal pa šola in resno jemanje samoupravljanja ne tedaj ne danes nista vedno blagodat. Takrat sem videl take barabije, da sem moral do šefa policije Marjana Orožna. Takšne reči so našli, da je šel eden od šefov za dolga leta v arest.

Kajpak tudi meni ni bilo obstanka. Vseh niso začopali in maščevalnost me je spravila v tujino. V Avstriji sem vozil avtobus do leta 1985. Takrat me je zvalil domov oglaš v Delu, s katerim je Kompas iskal voznike. Ko le ne bi nasedel!»

Ibrahimi Šabič zatrjuje, da je sila debelo pogledal, ko je v Kompasu našel kar nekaj tičkov iz nekdanjega Sapa. Takojci je o njem zaokrožil glas, da je zdrabar, da ovaja, da se ga je na vsak način treba bati...

»In so se me menda res bali. V vsaki moji potezi so iskali, kaj neki tiči zadaj. Ko sem dal sam narediti vizitke in jih delil na voznjeh, to ni bilo prav — pa so se na marsikatero oglasili in naročali nove vožnje pri Kompasu. Čakal in čakal sem, da bi dobil nov avtobus, pa zastoj. Vsako škatlo so mi vsilili in če je šlo kaj po zlu, sem bil kriv sam. Najboljša vozila dobe tisti, ki se ukvarjajo s sumljivimi posli. Pri minus 30 stopinj mi je iz sesutega fapa vrglo bat na cesto in kriv sem bil jaz, ker bi moral slišati, da nekaj ropota. Boš hudiča kaj slišal pri fapu, saj že iz tovarne ven priropeče, da ni za nikamor. Kaj šele kripa, ki so jo dodelili meni.«

Ibrahimi nam je na prste našteval ljudi, ki so jih nagnali iz firme, ker so

Paradoks

Model socialističnega samoupravljanja, ki je temeljil na znanem trikotniku družbena lastnina-samoupravljanje-avantgardna partija, se je do konca izčrpal. Če tokrat ostanemo zgolj pri družbeni lastnini, o kateri je tekla beseda tudi na posvetu na slovenskem centralnem komiteju, potem mirno lahko zapišemo, da se je njen koncept izkazal (na tej stopnji družbenega razvoja) za zgodovinski anahronizem. Takšno spoznanje pa ta trenutek postavlja pred družbo in partijo dve domala neresljivi uganki. Prva se glasi: kako v razmeroma kratkem času preiti od utopičnega in nelastniško zasnovanega koncepta do prave lastnine, ki bi se izkazovala predvsem s svojo gospodarsko učinkovitostjo? Druga je sicer za partijo bolj internega značaja, vendar zadeva sam srž njene prenovitvene identitete nove partije. In res, kakšna bo slovenska partija, ko ne bo več družbene (ne)lastnine in na njej temelječega samoupravljanja kot mehanizma delavske oblasti, ki jo je, kot vemo, doslej posebej ljala komunistična avantgarda. Bomo po družbeni prenovi, ki gre v smeri kapitaliziranja gospodarstva in političnega pluralizma, sploh še lahko govorili o »zvezi komunistov«? Vprašanje je seveda lahko popolnoma retorično, če mislimo na samo ime te partije, popolnoma drugače pa je, če gledamo nanjo skozi (in zanjo) zelo zožen programski in politični prostor. Pot, na katero so podaja slovenska ZK, se namreč zanjo končuje pri socialistih in socialdemokratski evropski opciji...

Resnici na ljudo je treba reči, da je v tej luči gledano posvet na CK o lastniških vprašanjih, o katerih si mora biti slovenska partija na čistem že na bližnjem kongresu, izven prav paradoksalno. Partija, ki vidi izhod iz krize v večji gospodarski učinkovitosti družbe in se zaradi tega vse bolj ogreva za opustitev koncepta družbene (ne)lastnine, s tem nujno pristaja na samouničenje. S tem seveda ni rečeno, da slovenske ZK ne bo več ali da na prihodnjih volitvah ne bi mogla celo zmagati, res je samo to, da to ne bo več tista partija, ki bi imela karkoli skupnega z izvirnimi načeli komunističnega gibanja. To pa pomeni, da se bodo člani te partije lahko še vedno imenovali komunisti, v resnici pa bodo bolj socialisti ali socialdemokrati.

Paradoksalno je potekala tudi razprava. V njej so namreč prevladovali ekonomisti, ki so si bili enotni v misli, da z družbeno lastnino nimajo več kaj početi in da je naš edini izhod v pravi lastnini. Refleksija takšnega razmišljanja se je na političnem polju takojci odražala v vprašanjih: kako bomo razčistili relacijo ZK-družbena lastnina-socializem (Jože Knez)? Piko na i pa je tej refleksiji nedvomno pritisnil dr. Bogdan Kavčič, ki je poudaril, da bi se ZK morala odločiti, čigava organizacija bo in čigave interese bo zastopala, kar z drugimi besedami pomeni, da je opozarjal na še zdaleč nereseni problem partijske identitete. Po vsem tem torej mirno lahko rečemo, da se spreminjanjem nelastniškega koncepta družbene lastnine v resnično lastnino korenito menja tudi podoba slovenske ZK. Kaj se bo izcimilo iz tega, bi torej moralo biti jasno že na bližnjem kongresu.

I. K.

Ibrahimi Šabič

se spet srečali 26.9. in Kompas seveda ni imel kaj ponuditi, kaj šele »nekaj dokazov in pojasnil konkretnih okoliščin«. Tako sem prepričan, da bo pravica le zmagala in le to me še drži pokonci. Da se nekaj barab igra s človekovo usodo in velikimi denarji, vselej iz tujega žepa, to težko prenesem.

Pa ko nočem ne vem kaj! Od leta 1985 zaman prosim za pogovor direktorja DO Janeza Dolenca. Niti pet minut si ni hotel utrgati zame. Zunaj sem delal 15 let v dveh podjetjih, torej nisem vetrnjak. Evo, dve potrdili, da bi ob vrnitvi lahko uvozil za 4.000 mark blaga. Nisem ga hotel, nisem zato prišel nazaj. Saj morda mislite, da mi gre na otročje, a tako je — hotel sem le poštenje in normalen avtobus. Z vso odgovornostjo trdim, ne teh 4.000 mark ampak še 1.000 več, pa bi ga že kdaj imel. Tako se je delalo pri Kompasu. In ker nisem hotel tako, zame dela sploh ni. Švercam in podkupujem še zase ne, zato se nisem dal prisiliti, da bi te nečednosti zganjal za koga drugega. Pa če je trikrat šef. Tovariš je res vse to že prijavil tožilcu in ker tako dolgo ni nič iz vsega, bi skoraj okupal. Toda v pravico še verjamem in do konca se ne dam!»

Mi, kot vse kaže, tudi ne. Kompas ima tudi v Delavski enotnosti že svoj stalni kotichek, le da se doslej na vse te hude obtožbe še ni oglašil. Za zdaj torej spremljamo dva njegova primera pred sodiščem in obema se obeta skorajšen zaključek. Bo potem iz Kompas tuudi do nas segel kakšen glas? Glas koga, ki se po naključju ne toži?

Ciril Brajter

Odgovor šolskih oblasti na spomladanske stavkovne zahteve

ZA ZDAJ V ŠOLAH LAŽJE DIHAJO, KAKO PA BO KONEC LETA?

V republiški izobraževalni skupnosti zdaj uresničujemo tisto, kar so obljubili pa tudi v osnovnih šolah se je položaj popravil in nimajo posebnih težav. Tako bi lahko strnili sicer precej obsežnejšo in kompleksnejšo oceno članov izvršnega odbora RO sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti. Na nedavni seji so namreč obravnavali oceno materialnega položaja vzgoje in izobraževanja ali pa drugače povedano dolgo pričakovane odgovore šolskih oblasti na spomladanske stavkovne zahteve slovenskih prosvetnih delavcev.

Republiški komite za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo je v svoji informaciji zapisal, da je »bil povod za val nezadovoljstva, protestov in stavk neustrezen materialni položaj vzgoje in izobraževanja v razdobju od aprila do junija 1989, zaradi počasne valorizacije sredstev, namenjenih za osebne dohodke delavcem v šolah. Ob tem pa je prišlo do veljave nakopičeno nezadovoljstvo s položajem šolstva v zadnjih letih, od kar je vsa jugoslovanska družba v ekonomski krizi.«

Na neskladja so republiški skupščino opozorili že februarja, s spremembami šolske zakonodaje pa so zagotovili izboljšanje položaja izobraževanja v programskem in finančnem smislu že v šolskem letu 1989/90. Ustavna dopolnila pa bodo omogočala nadaljnje sistemske spremembe na področju vzgoje in izobraževanja. Nove sistemske rešitve bodo omogočile definiranje in nov sistem financiranja nacionalnih programov za vse vrste in stopnje izobraževanja ter bolj smotrni in učinkoviti sistem razporejanja sredstev za vzgojo in izobraževanje. Omogočile naj bi tudi bolj smiselno upravljanje vzgojno izobraževalnih organizacij, predvsem šol, ki izvajajo programe nacionalnega pomena in bolj smiselno, racionalno in učinkovito organiziranje družbenega upravljanja področja vzgoje in izobraževanja na vseh ravneh odločanja, koordinarano delovanje zakonodajnih, strokovno pedagoških in finančnih služb. V republiškem komiteju pravijo, da bo mogoče nekatere stavkovne zahteve izpolniti šele ob teh novih sistemskih rešitvah, za ureditev statusa vzgojno izobraževalnih organizacij pa bo potrebno sprejeti še zakon o zavodih.

Tako je bilo mogoče zahteve stavkovnih odborov izpolniti le s kratkoročnimi rešitvami v okviru veljavnega sistema. Med izpolnjene pa uvrščajo naslednje.

Zveznega intervencijskega zakona, ki je omejeval sredstva za družbene dejavnosti, ni nadomestilo nobeno administrativno linearno omejevanje v republiki. Republiški izvršni svet je tudi v celoti uresničil skupščinske sklepe glede materialnega položaja izobraževanja. Skrbeli so za hitrejšo usklajevanje osebnih dohodkov delavcev v vzgoji in izobraževanju z osebnimi dohodki delavcev podobnega profila v gospodarstvu. Izreki odbora podpisnikov družbenega dogovora o osebnih dohodkih so od maja 1989 dalje pravočasni. V letu 1989 je za permanentno izobraževanje učiteljev zagotovljeno vsaj toliko sredstev, da bodo uresničili nekaj programov funkcionalnega in strokovnega izpopolnjevanja učiteljev. Zavod za šolstvo je pripravil tudi nekaj strokovnih podlag za posodabljanje in rekonceptualizacijo predmetnikov in učnih načrtov za osnovne in srednje šole.

Nekatere zahteve stavkovnih odborov so presegale pristojnosti resornih organov za šolstvo, ker segajo v delovno in pokojninsko zakonodajo ali pa v sedanje pristojnosti občin.

V drugem delu poročila o uresničevanju stavkovnih zahtev pa republiška izobraževalna skupnost razgrinja trenutni materialni položaj. Za osnovne šole je republiška izobraževalna skupnost tudi letos prek sistema solidarnosti zagotavljala sredstva za zagotovljeni program v tistih občinah, ki tega same niso sposobne zagotoviti. Ta sredstva so vsak mesec sproti valorizirali in nakazovali

občinskim izobraževalnim skupnostim, pomenila pa so okoli 8 odstotkov zagotovljenega programa in okoli 5,5 odstotka celotnega programa osnovnega šolstva v Sloveniji. Osnovne šole so se ob polletju znašle v težkem likvidnostnem položaju zaradi prenizkih prispevnih stopenj iz bruto osebnih dohodkov. To stanje je bilo mogoče popraviti z dvigom prispevnih stopenj, učinek tega pa ni zaznaven takoj. Zato je julija in kasneje še septembra republiška izobraževalna skupnost občinskim pomagala s posojili.

Za usmerjeno izobraževanje je obseg sredstev, ki so ga potrdili z julijskim rebalansom, realno večji za 14,8 odstotka kot lani. Po več letih omejevanja rasti sredstev za usmerjeno izobraževanje so bila letos v bilanco prvič vključena tudi sredstva za nekatere nove naloge kot financiranje permanentnega izobraževanja pedagoških delavcev, sredstva za opremo srednjega in visokega šolstva, realno pa so bila povečana tudi

Tudi tokrat so opozarjali na velike težave, ki jih imajo pri zbiranju podatkov o višini izplačanih osebnih dohodkov. Od strokovne službe RS ZSS so terjali, da jim zagotovi oceno usklajenih osebnih dohodkov v osnovnih šolah in vzgojno varstvenih organizacijah po občinah za pretekli mesec. Če ni na voljo drugih podatkov, si jih morajo v sindikatih pridobiti sami. Republiški svet bi se moral kot podpisnik družbenega dogovora zavzeti, da bi do 20. v mesecu od SDK dobivali oceno gibanj OD. Za občinske organe sindikatov bi morala biti orientacija pri ocenjevanju usklajenosti OD v osnovnih šolah in vrtcih izračun republiške izobraževalne skupnosti pri izračunavanju cene storitev sredstev solidarnosti za osnovne šole.

sredstva za podiplomsko izobraževanje.

Od maja dalje so stališča odbora podpisnikov družbenega dogovora o delitvi dohodkov stvarneje odražala gibanja v gospodarstvu, ker so vsebovale tudi ocene rasti za tekoči mesec. Tako so lahko akontacije dohodka v cenah storitev šolam za avgust vključevale

izrek o dovoljenih 491-odstotni rasti sredstev za osebne dohodke zaposlenih v družbenih dejavnostih v obdobju januar-avgust. Za avgust je bilo tako v cenah storitev za srednješolskega učitelja z visoko izobrazbo v povprečju vkalkuliranih 10.300.000 dinarjev neto osebnega dohodka. Usklajenost osebnih dohodkov v šolstvu, ki je bila najnižja marca, se je pozneje popravljala iz meseca v mesec, julija in avgusta pa so akontacije vsebovale tudi poročila sredstev za pretečene mesece. Rast sredstev za kritje materialnih stroškov na šolah sledi splošni rasti cen na drobno, sredstva za amortizacijo opreme pa so šole dobile šele avgusta, vendar do konca letošnjega leta, prav tako pa je bilo možno refinancirati sanacijo šolskih stavb v srednjem in visokem šolstvu.

Poleg gmotnega položaja, ki so mu člani izvršnega odbora za zdaj dali ugodno oceno, opozorili pa, da je treba tako nadaljevati do konca leta, so razpravljali tudi o predvideni sistemski ureditvi upravljanja in financiranja vzgojno izobraževalne dejavnosti. Razpravljali so tudi o programu in statusu svojega sindikata dejavnosti. Za osnutek statuta sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti je najpomembnejše to, da so opredeljeni kot sindikat članstva, da skupaj z drugimi sindikati ustanavljajo zvezo sindikatov ter da člani plačujejo članarino svojemu sindikatu.

Igor Žitnik

Ustvarjalnost otrok zdomcev

Ob mednarodnem dnevu otroka, ki so ga letos posebej obeležili s pozornostjo do otrok, ki živijo zunaj domovine, je bila vrsta prireditev. Na okrogli mizi, ki jo je pripravil koordinacijski odbor za vprašanja naših delavcev na začasnem delu v tujini, so poudarili pravico do spoznavanja svoje izvorne kulture in jezika, ki je zlasti pomembno za ohranjanje narodne identitete otrok naših zdomcev. V avli CGP Delo pa so odprli razstavo likovnih del Ustvarjalnost otrok zdomcev, ki jo je pripravilo uredništvo revije Naša Slovenija - Naš delavec.

Slika: Sašo Bernardi

Iskra poka z nevarnim pišem

IMPERIJ VRAČA UDARCE

Ljubljanske Stegne gostijo dve potopljeni Iskrini barki. Iskro Delto in Iskro Avtomatiko. V slednji je prva runda delavcev nedolgo od tega že dobila odločbe, da so na cesti. Pravzaprav so lahko ostali doma, knjžice pa bodo dobili ob stečaju. Pred tem so seveda še zastrajkali, bolj iz obupa kot s pravim ciljem, saj je ura dvanajsto že odbila. No, če smo pošteni, stavka je nekaj le dosegla - delavci, ki še delajo, so si priborili nekaj več denarcev. Zal tega Blaževoga žegna ne bodo dolgo deležni.

Za nami potop

V predprejšnji številki Delavske enotnosti pa smo z veseljem zapisali, da je vendarle tovarna, ki se rešuje. Tela je namreč pravočasno zaslutila, da zveneče Iskrino ime ne pomeni nič drugega kot lažno fasado majave zgradbe. Delavci v Teli so se odločili, da bodo ušli izpod padajočih ruševin.

In so. Dovolj jim je bilo umetne politične združbe, partijskega kadrovanja, polnjenja tega nenasitnega in hkrati neučinkovitega mlina. Referendum, samostojno podjetje, kljub Iskrinim brcam zмага na sodišču in potrditev samostojne poti...

Zal pa kamni takšnih ruševin očitno daleč frčijo. Komaj so delavci Tele zadihali, komaj se jim je zasvetlikala prihodnost, jih hočejo potopiti. Vse skupaj je nekako v duhu starih pregovorov: Da le sosedu krava crkne, Za nami

potop, Kamor vsi Turki tudi mali Mujo...

Direktor Tele Marko Jeglič je bil hudo razburjen:

Prazno upanje

»Tale udarec doživljam res boleče, grozno, ne gre in ne gre mi v glavo. Saj sem vajen marsičesa hudega, toda tole?! Res smo se z upanjem lotili dela, na lastni koži smo v Teli izkusili slabosti sistema Iskre nasploh, Avtomatike posebej, vsi, kolektiv brez izjeme. Zato smo se toliko bolj zagnali v delo, v drugačno snovanje. Ker je šlo trženje v Iskri le v smeri Sovjetske zveze in ker smo se zavedali, da je to pot v propad, smo zastavili drugo pot. Začeli smo reducirati nepotrebne stroške, ki so se kopičili v doslednejši megalomaniji, rahljati togost, skratka otrepati se bremen...«

In kje, od kog?, za kakšen udarec pravzaprav gre?

»Pustite, da se izkašljam. Ve-

mo, da se teh bremen ne moremo otresti čez noč. Dotlej moramo pač preživeti in eno prvih vodil je, da ne zabredemo v rdeče številke. Ko smo se odcepili, smo denar zadržali v Iskrini banki. Tam so nam ponujali vso pomoč, razumevanje in mi smo verjeli v bančniško logiko in pričakovali normalno sodelovanje. Potem pa lo!

S tujim po koprivah

Pa ne bi mogli vsaj namigniti, kdo in kako vam jo je zagodel? »Bom, lepo po vrsti, naj se izsopem. Prosil sem za avdienco pri direktorju Iskrine banke Japlju. Že tajnica me je odslovila, da direktor za nas nima predvidenega termina. Potem smo 26. 9. le imeli sestanek z njim, toda to naj ne bi bilo. Bolj smo vztrajali, da nas zanima, kaj je z našim denarjem, bolj so oni kar nekaj počez, nekaj, kar ni ne tič ne miš. Nekaj so mleli o 42 milijardah našega denarja, da je že dogovorjeno med šefi sozda, njegove banke, Avtomatike, sveta banke...«

Zdaj pa res z besedo na dan - so vam denar ukradli ali kaj?

»Zvedel sem, da je prišla pobuda za to dejanje iz Iskrine banke, da je treba težak položaj v Avtomatiki rešiti najprej v njej sami... Vse bolj nam je smrdelo po tem, da so naš denar enostavno zape-

nilo in ga po stari navadi porazdelili - vzemi tam, kjer je, daj tja, kjer ni, da bo le do jutri. Potem pa ni pomembno. Zahteval sem to pisno in slišal, da tako hitro ne gre. Zarobantil sem, da se takšna stvar Teli spiše v petih minutah. Potem je bila težava v tem, da tudi če zapišejo, ne morejo tako hitro poslati k nam... Kot bi ne imeli telefaksov, kot bi živeli v času konjske pošte. Skratka, golo izmotavanje in zavajanje. Ko jih je moja tajnica dva dni dobesedno bombardirala, sem izvedel, naj bi se oglasil pri Japlju. Kot bi imel čas z njim blebetati ob kavi, brez številke, brez česar koli zapisane, brez reda?!

Korak za časom

Počasi se je le zjasnilo, da je Iskra banka pač hotela zavarovati svoje interese, uporabil bianco menice in zasegla dobro imetje Tele. Ne da bi direktorja ali kogar koli iz Tele vsaj obvestili, kaj šele dobili soglasje. Celo na to so se izgovarjali, da niso vedeli, da je Tela izločena. Pokazali so jim pravnoveljavni sklep sodišča, ki izločitev potrjuje, a tudi to kajpak ni zaleglo.

»Končno smo 28. 9. dobili papir, da so nam zaplenili 42 milijard dinarjev. To, nič drugega. Zaprošil sem za sprejem pri Francu Šifkoviću, šefu Iskre. V petek ga ni bilo, v ponedeljek nič, telefaksi z alarmom, da gre za življenje kolektiva, so kar deževali.

V torek se je Šifković le usmili - toliko, da mi je povedal, da so to stvari, ki naj se rešujejo v Avto-

matiki, naj si pomagamo sami in da, če verjamete ali ne, ne bo dovolil nobenega pisanja po časopisih. Pribil je, da so za takšno početje meje. Dovolil si me je celo opozoriti, naj si pogovora ne zapisujem v beležko, me kajpak tical in odšel sem praznih rok. No, z več grožnjami kot česar koli drugega.

Se obeta nova stavka?

In zdaj boste praznih rok ozioroma z nekaj grožnjami stopili pred delavce?

»Ja, to najhuje. Kako takšno ignoranco, da ne uporabljam krepkejših izrazov, pojasniti ljudem, ki garajo s polno paro, ki so končno zaslužili perspektivo?! Kako jim pojasniti, da to delo in odrekavanje dobiva od Iskre zgolj polena pod nož? Kajpak drži, da je Iskra s svojo banko, Avtomatiko, vsemi elementi skratka, vodila politiko zadolževanja. Dokler smo bili njen del, smo seveda primorani to breme poravnati, pa naj se zanj čutimo krivi ali ne. Toda po samostojnosti ropati in pokopavati še tisto, kar se lahko reši, to je več kot norost! Niti tega nisimo vredni, da bi nam kdo pojasnil merila za delitev zaplenjenega denarja, komu in zakaj bo šel, nič!«

Tako je to, tudi če počti rdeč balon, poln praznega zraka, močno zapiha. Upamo le, da ta družba še premore toliko moči, da takšna sapa ne bo odnašala še tistih nekaj redkih zdravih ko-

Ciril Brajer

Razvoj lahko spodbudi le neizprosna konkurenca

LENEGA (IN NEZAPOSLENEGA) ČAKA...

V okviru razprav o spremembah slovenske ustave, ki potekajo obenem s pripravami na (z mitingi) izsiljene kongrese ZK, je marksistični center CK ZKS (njegov sektor za družbeno-ekonomskie odnose in razvoj) organiziral vrsto razprav o ekonomskih vidikih trojne družbene prenovne, ki se je lotevamo (prenove gospodarskega in političnega sistema ter vloge in organiziranosti ZK). Tako je v zadnjem letu organiziral posvete o nujnosti uvajanja in uveljavljanja trga v našem sistemu, o vzrokih in učinkih inflacije, o vlogi in nalogah direktorjev v našem gospodarstvu in še o mestu in vlogi (deležu ekonomskopolitične vplivnosti) samoupravljanja — participacije proizvajalcev materialnih in duhovnih dobrin pri delitvi oblasti v svetu, kakor tudi v procesih sedanega posodabljanja našega gospodarstva in družbe. Glavnašega dognanja s teh posvetov je sekcija (v obliki sintetičnega povzetka dogovora) in stališče dr. Bogomila Ferfile, predsednika sekcije) ponudila v uporabo tudi organu, ki pripravlja programske dokumente prihodnjega kongresa ZKS.

Na dosedanjih posvetih o tem, kakšna naj bo vsebina listine, je bilo moč slišati kritike, da avtorji osnutka, ki je razpravi, niso namenili dovolj skrbni ekonomskim vidikom družbene prenovne. In zakaj je niso? Nedvomno tudi zato, ker je »v ognju« razprava o prihodnjih poteh našega gospodarstva še veliko teoretskih neznank.

Nekaterih pa vendarle že dolgo ni več. Na nekaterih med tistimi, ki smo jih že razjasnili, opozarjajo tudi dognanja in priporočila MC CK ZKS na sedanjem »ekonomskega pogleda« ZKS na naš družbeni razvoj. Oglejmo si jih.

Lastnina

Ena takšnih neznank je v javnosti še vedno lastnina. MC CK ZKS je za uvedbo pluralizma lastninskih oblik (in konkurence med njimi) je tudi za neomejevano rast privatne lastnine (tudi v kmetijstvu) vendar ne za aprorno privatizacijo v smislu pobude ekonomskega programa ZSMS. Kot sleherna druga lastninska oblika se mora tudi privatna lastnina dokazati v konkurenčni tekmi z drugimi oblikami lastnine ter zavzeti tisto mesto, ki naj ga ima v sodobnem tržnem gospodarstvu.

Glede na sedanjo umetno in vsiljeno prevlado družbenolastninskega sektorja v našem ekonomskem sistemu imajo velik pomen tudi različne oblike kolektivne lastnine (delavske, mešane, zadružne). Družbena lastnina naj bi se postopno izklopala iz sedanje anonimnosti in se preoblikovala v ekonomsko bolj uspešne podjetniško — lastninske oblike. To je tudi ekonomsko smiselno in upravičeno, saj so naši ozdi v glavnem nastajali na osnovi bančnih posojil, ki so jih tudi sami (resda nerevalorizirane) vračali.

Sedanja praksa družbenolastninskega organiziranja v gospodarstvu in negospodarstvu »po istem kopitu« je nesmiselna (tako kot tudi praksa real-socialistične delitve na proizvodno in neproizvodno delo). Glavni kriterij delitve bi morala postati avtonomnost teh področij na trgu oziroma njihovo samofinanciranje.

Avtonomna podjetja naj bi se iz sedanje družbenolastninske oblike preoblikovala v podjetniške »asociacije« zaposlenih, vse druge oblike družbenih dejavnosti (sedanja skupna in splošna poraba), ki prejemajo denar iz proračunov, pa naj bi na podlagi kriterija »optimalne racionalnosti« organizirala kot državni oziroma javni sektor. To pa, razumljivo, zahteva opustitev teorije (in prakse) takšnih pojmov, kot so interesne skupnosti, svobodna menjava dela, enak položaj in organiziranost gospodarstva in družbenih dejavnosti itd. V tem smislu bo družbena lastnina v sedanji obliki postopno nadomeščena z zasebno, kolektivno, javno in državno lastnino.

Upravljanje

Tako kot družbena lastnina se bo moralo povsem predrugačiti tudi samoupravljanje. V našem gospodarstvu smo tako materialno-tehnološko kot

zavestno-kulturno še zelo daleč od realnih možnosti za uveljavitev razvitejših participativnih oblik delavske oblasti. A to spoznanje tudi pomeni, da nikakor ne smemo ponoviti napake sedemdesetih let, ko smo uniformno predpisovali le eno obliko. Tudi na upravljalškem področju bo nujno treba oblikovati pluralistično in konkurenčno sestavo upravljalcev. To seveda velja zlasti za podjetniško dejavnost, kjer (naj) imajo vsi subjekti na voljo paleto upravljalških oblik. V proračunsko financiranih dejavnostih (tako imenovana skupna in splošna poraba) je možnost izbire organizacijske oblike s strani delovnega kolektiva nujno bistveno ožja, saj gre za organiziranje zadovoljevanja širših družbenih interesov, ki mora biti čim bolj racionalno. Tudi to nam dokazuje, da je temeljno »klasično« samoupravno načelo: en človek en glas neprimeren in utopičen za našo sedanjo gospodarsko stvarnost. Še najbolj učinkovit model je (bo) učinkovito delavsko-managersko-kapitalsko partnerstvo kot humana demokratična sinteza vseh ključnih proizvodnih tvorcev. Bistvo tega modela je fleksibilno sodelovanje delavcev, vodstva in lastnikov, udeležba delavcev v upravnih in nadzornih odborih, kakor tudi uvedba delničarstva vseh zaposlenih in s tem prevzemanje skupne odgovornosti za (ne)uspeh usposabljanja podjetja.

Enotnost jugoslovanskega trga

Takšno podjetje in takšen tip upravljanja se lahko uveljavita le na enotnem jugoslovanskem trgu, in še to le v toliko, kolikor je to v sami naravi trga. Trg namreč diferencira proizvode in proizvajalce ter torej ne vodi v njihovo homogenizacijo in socializacijo gospodarskih rezultatov. Do enotnega jugoslovanskega trga pa je moč priti predvsem z uvajanjem trga, pri čemer kaže v sedanjih razmerah upoštevati, da moramo najbolj bistveno povečati mobilnost blaga in storitev ter dejavnikov proizvodnje, zlasti z njihovim realnim vrednotenjem. Pri tem se bo samo po sebi pokazalo, kaj je blago lokalnih trgov, (na primer nekvalificirana delovna sila, enostavnejše vrste živil itd.), katero blago (storitve) pa se zaradi svoje narave lahko pojavlja na celotnem območju enotnega jugoslovanskega trga. Enotnega jugoslovanskega trga ni moč uveljavljati z »monocentričnim«, to je, da bi na njem lahko prodajali le tisto, kar je sprejemljivo za vse, marveč je treba pustiti življenju, da na posameznih območjih poišče dobre rešitve, ne da bi čakali, da bodo sprejemljive za vse. Če so dobre, jih bodo vsi uporabili zaradi njihove ekonomske prednosti (npr. uporaba vrednostnih papirjev). Pri pričakovanju na temo: enotni trg DA ali NE, torej ne gre za konflikt in polemiko med federacijo in republikami. To bi bilo še zlasti razvidno, če bi vse družbenopolitične skupnosti razbremenili ekonomskih funkcij, ki niso utemeljene, in jih prepustili organizacijam združenega dela. Pri tem bi se kazalo zavzeti za večjo konkurenco ožjih družbenopolitičnih skupnosti, ki bi morale s svojo davčno politiko, politiko prispevkov itd. zadovoljevati svoje potrebe, ob tem pa še skrbeti, da bi gospodarstva ne obremenila tako močno, da bi svoje aktivnosti preseljevalo na druga območja. Tudi pri cenah v gospodarski infrastrukturi ni gospodarsko smotno vztrajati na enotnosti, marveč je treba realno ovrednotiti posamezne prednosti, s čimer bo zagotovljena informacija gospodarstvu, kam vse kaže zaradi nižje cene v gospodarski infrastrukturi investirati. Pri uveljavljanju enotnosti jugoslovanskega trga je torej bistveno odpiranje jugoslovanskega trga v svet, medtem ko bo ograje naših notranjih trgov naglo podiralo že samo sproščeno delovanje ekonomskih zakonitosti.

Trg delovne sile

V javnosti močno buri duhove tudi napoved vpeljevanja trga delovne sile kot najbolj obsojanja vredna iznajdba »gnilega kapitalizma«. Vendar trg de-

lovne sile ni edini in izključni urejevalec zaposlovanja. Tudi v razvitih tržnih gospodarstvih trg delovne sile ni edini mehanizem za vsakdanje ponudbe dela in povpraševanja po delu, je pa najbolj pomemben. Intervencijski posegi države, delovanje sindikatov ter kolektivni posegi samoupravnih organov, tudi v svetu pomenijo nujne dopolnilne mehanizme takšne ali drugačne politike zaposlovanja.

V vseh razvitih državah je delovne sile trg delovne sile omejevano popravljen in usmerjeno z vrsto ukrepov, mehanizmov, ustanov, ki jih s skupnim imenom lahko poimenujemo kot aktivno politiko zaposlovanja. Jasno je, da je za takšno aktivno politiko zaposlovanja lahko radikalna sprememba naše ekonomske učinkovitosti. Brez zadostnega obsega akumulacije, brez propadanja neučinkovitih in ustanavljanja novih, vitalnih podjetij, bo ostala vpeljava trga delovne sile pri nas le črka na papirju.

Z razvojem tržnega gospodarstva in zanj značilne velike dinamičnosti gospodarskih procesov postaja tudi pojav ekonomskih in tehnoloških presežkov delavcev vse težji in terja zato učinkovit mehanizem in postopek razreševanja. Nujni pogoj za kakršnokoli netržno preobrazbo slovenskega gospodarstva pa je uvajanje elementov trga tudi na področju zaposlovanja, kar pomeni tudi selitev nastajajočih ekonomskih in tehnoloških presežkov zaposlenih. Tržna logika ne priznava obstoja premalo zaposlenih delavcev.

Popolna zajemčenost varnosti zaposlitve s strani posameznega podjetja je neskladna s konceptom tržnega gospodarstva. Zaposlitev je postala glavna skrb vsakega posameznika, nato šele podjetja in širše skupnosti. Podjetje, ki se modernizira oziroma ima tehnološki, ekonomski ali kakršenkoli drug presežek delavcev, tudi ne more nositi izključne odgovornosti za njihovo ponovno zaposlitev.

Kam in kako z nezaposlenimi

Družbena organiziranost na področju zaposlovanja (ustanove, programi, ukrepi, kadrovska zasedba, politike) je bila v preteklosti prilagojena tedanjim razmeram — dogovorni ekonomiji, formalno samoupravnim oblikam, občasnemu političnemu intervencionizmu. Zato je zdaj potrebno doseči korenite spremembe tudi na tem področju. Prevetriti bo potrebno tudi celotni sistem sisovskega organiziranja. Republiško skupnost za zaposlovanje je potrebno informacijsko-tehnično posodobiti, prenoviti njene kadre ter njihovo znanje ter ponovno opredeliti nekatere njene funkcije. Proučiti kaže tudi možnost krepitve republiškega komiteja za delo kot vmesnega posrednika med ekonomsko politiko in politiko zaposlovanja oziroma med skupščino in zaposlovalsko-strokovnim področjem.

Neustrezno je tudi stanje na področju zakonsko-normativnega urejanja delovnih odnosov in zaposlovanja. Predvsem je sedanji sistem preobremenjen s predpisi. Za sleherni nov program praktično potrebujemo nov zakon ali predpis, da ga sploh lahko začnemo uresničevati. v zvezni zakonodaji je še vedno v veljavi star koncept pravega urejanja delovnih razmerij, ki ne upošteva prehoda na tržno logiko gospodarjenja. Zvezni zakon o delovnem razmerju bi moral določiti le minimalne pravice delavcev v vseh oblikah podjetij, ne glede na značaj lastnine, hkrati pa še okvirne delovno-pravne institute, vse drugo pa prepustiti v pristojnost republiški zakonodaji. Uvesti je potrebno nove, prilagodljive delovno-pravne institute, kot so: delo s krajšim delovnim časom, delovno razmerje za določen čas, delo na domu, delo v več organizacijah itd. Drugače povedano, v delovnem razmerju je potrebno zmanjšati število elementov, ki imajo javno-pravni značaj ter vnesti več elementov pogodbene narave.

Delovna zakonodaja s področja zaposlovanja in zavarovanja za primer brezposelnosti pa bi morala opredeliti vrsto novih aktivnih pravic: pravico do ponovnega usposabljanja, pravico do nove zaposlitve, ob tem pa poudari-

ti primarno odgovornost in obveznost samega delavca, da si najde ustrezno zaposlitev.

Osnovno vodilo pri oblikovanju prenovljene zakonodaje na tem področju pa mora biti predvsem nujno usmerjanje posameznikov in podjetij s takšnimi ekonomskimi ukrepi, ki naj spodbujajo, ne pa le odpuščanje delavcev.

Prav tako nima smisla ločevati ekonomskih od tehnoloških presežkov delavcev: vsem je potrebno zagotoviti določen obseg pravic in to do denarnega nadomestila, do prekvalifikacije in socialnega, pokojninskega in zdravstvenega zavarovanja. Podjetje, v katerem so bili delavci zaposleni, in ima v teh procesih primarno, nikakor pa ne izključno odgovornost. Podjetje mora najprej izkoristiti vse možnosti za novo zaposlitev zaposlenih v lastnem okviru, nato šele pa naj delavcu preneha delovno razmerje (naj preide v polno brezposelnost) ter nastopi družba prek svojih zaposlitvenih ustanov kot subjekt zagotavljanja njegovih pravic.

Napak bi bilo pričakovati, da bodo delavci sami, to je samoupravno odločali o ekonomskih in tehnoloških presežkih v svojem podjetju. Tu morajo z vso odgovornostjo odločati pravosodni organi, skupaj z družbenimi ustanovami in razumljivo, na temelju strokovnega preverjanja vseh možnih alternativ. To naj bi veljalo že za družbena podjetja; jasno pa je, da bodo možnosti vplivanja delavcev v privatnih in mešanih podjetjih nujno manjše. To pa kaže na potrebo po opredelitvi minimalnih pravic delavcev v delovnem razmerju v vseh tipih podjetij.

Da bi se lahko uspešno lotili vrste nalog, ki jih bo družbi naložila vpeljava trga delovne sile, bo potrebno vrsto

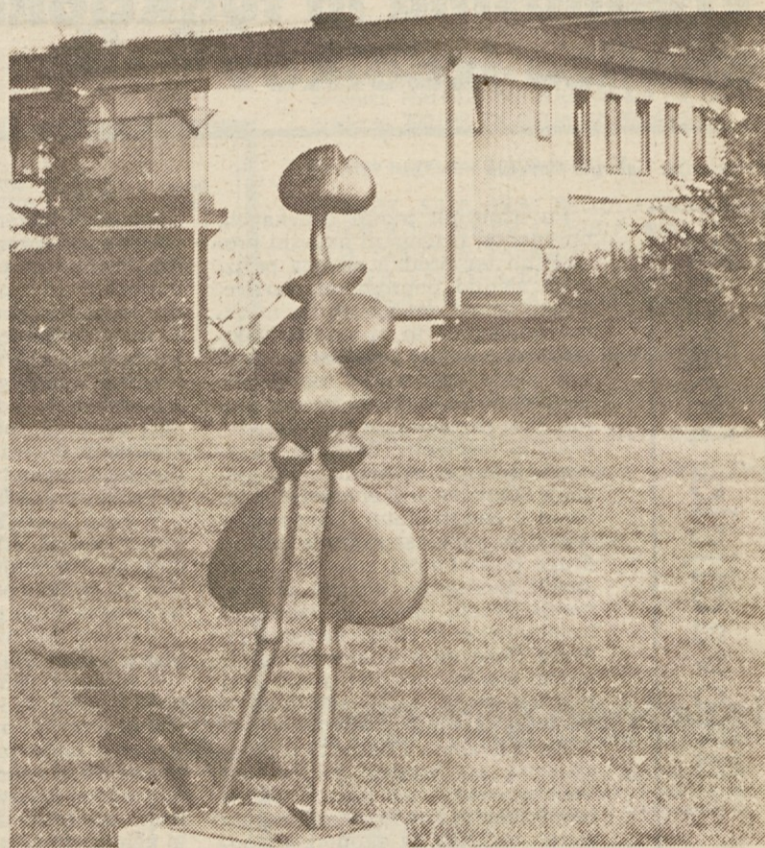
zadev rešiti s kolektivnimi pogodbami med sindikati in vodstvi podjetij (od meril za odpuščanje, do izplačila odškodnine, pravočasne najave odpuščanja delavcev, njihovih pravic in zaščite v obdobju čakanja na delo itd.).

Pri tem bo potrebno upoštevati nacionalne kriterije pa tudi izoblikovati nacionalni program oziroma politiko zaposlovanja. Le tako bo mogoče doseči večjo pomembnost ekonomske politike s politiko zaposlovanja.

Morali bi postati tudi bolj prožni in široki pri urejanju razmer brezposelnih delavcev ali delavcev, ki čakajo na delo, zlasti glede njihovih obveznosti, ne le pravic. Pri tem bi moralo obveljati osnovno načelo, da je bolje, če delajo karkoli, kot pa da bi nič ne delali. Nujno je, da se ti delavci vključijo v proces izobraževanja, da po potrebi pomagajo v podjetju, v katerem čakajo na delo, ali pa da se vključijo v programe opravljanja javnih del.

Če želimo bistveno povečati organizirano družbeno skrb na področju ponudbe delovne sile in njenega zaposlovanja, bo nujno potrebno povečati tudi obseg sredstev za te namene. Nekaj je moč napraviti že z boljšo usklajenostjo in večjo centralizacijo sedanjih virov (razvojni dinar, sredstva za razvoj drobnega gospodarstva, rezervna sredstva, bančna sredstva, sredstva sklada Skupnosti za zaposlovanje, itd.), vendar pa bo potrebno v prihodnje nameniti bistveno več sredstev za financiranje prekvalificiranja presežnih delavcev, pa tudi za izplačevanje nadomestil brezposelnim delavcem, kot jih izbiramo zdaj. Če že zaradi drugega ne, zato ker je inflacija vsak dan hujska, življenjska raven nezaposlenih pa še veliko nižja kot zaposlenih.

Vinko Blatnik

Bronasta skulptura na dvorišču tovarne Mura v Murški Soboti, delo kiparja Petra Černeta iz Ljubljane

Mura namenila enodnevni zaslužek za prizadete kraje

Sindikalna organizacija največje delovne organizacije v Pomurju, s specializiranimi tovarnami v vseh štirih občinah (Perilo, Oblačila, Ženska oblačila in Ženski plašči v Murški Soboti, tovarne v Gornji Radgoni, Lendavi in Ljutomeru ter obrat v Gornjih Petrovcih na Goričkem) se je odločil prizadetim v letošnjih ujmah v severovzhodni Sloveniji nameniti 6,435 milijonov dinarjev. Poleg tega se je 6.473 zaposlenih, med njimi 5.016 žensk, soboške Mure odločilo nameniti enodnevni zaslužek solidarnostne sobote, ki je bila 30. septembra, za odpravo posledic v prizadetih krajih. Koliko denarja je to, bodo zvedeli šele okrog 15. oktobra (po rednemobračunu).

Filip Matko

Sindikalna lista: včeraj, danes, jutri ...

ZARADI INFLACIJE JE VSE PROBLEMATIČNO

Sindikalna lista, dokument s stališči sindikata do minimalnih zahtev po nekaterih osebnih prejemkih iz sredstev za osebne dohodke, skupno porabo in poslovnih stroškov, je med članstvom nasploh dobro znana. Zahvaljujoč jedrnatim in razumljivi vsebini jim pove, kakšne so nekatere njihove pravice, seveda pod pogojem, da je denar. Pri blokiranjem žiro računu zaradi slabega poslovanja ta lista prav nič ne pomaga.

Sindikalna lista ni nov izum. Delavci srednjih let se bodo spominjali, da smo nekaj podobnega imeli že sredi preteklega desetletja. Potem pa je prišla doba velike reformacije, ko so nam spreminjali samoupravni socializem v dogovorni. Vsako enotno določanje pravic delavcev mimo samoupravnih sporazumov in družbenih dogovorov je bilo ocenjeno kot poseganje v njihove temeljne pravice pri obvladovanju vseh tokov družbene produkcije ter pravice dela z družbenimi sredstvi kot svojim in družbenim minulim delom. Pred takimi brezprizivnimi in tehničnimi argumenti je moral kloniti tudi sindikat. Zadnja sindikalna lista je na jezo članstva izšla leta 1978. V naslednjih letih so se napovedi uresničile. To področje pravic je urejala množica samoupravnih sporazumov dejavnosti ter različni družbeni dogovori. Kdor je hotel vedeti, kaj mu pripada, je moral postati strokovnjak za premetavanje kupov papirja. Zahteve po ponovni uvedbi nečesa, ki bi to enotno urejalo, na vsem območju države Slovenije, so bile zato vse pogostejše. Sindikat je tem zahtevam prisluhnil in po desetletju spet sprejel to znano listino.

Primerjava med prejšnjimi in sedanjo listo pokaže, da med njimi ni bistvene vsebinske razlike. Tudi prejšnje so vsebovale osnove in zneske za posebne delovne razmere, jubilejne in druge nagrade, solidarnostne pomoči, nadomestila za osebne dohodke, dnevnice, kilometrine in podobno. Bistvena razlika pa je bila pri določanju zneskov. V tistih časih so jih določali enkratno na leto, ker je bila inflacija več kot stokrat nižja od današnje; leta 1974 je znašala 24 odstotkov, 1975. leta 26 odstotkov, leta 1976 deset odstotkov, leta 1977 13 in leta 1978 14 odstotkov. Priznati je treba, da so bili to dobri stari časi. Upajmo, da ne prihajajo

takšni, da bomo za sedanje trdili enako.

Na visoko inflacijo je treba biti še posebej pozoren, ker spreminja določanje pravic; to je tudi eden od poglavitnih nespornostov pri novi sindikalni listi. Poglejmo primer: če je samoupravni splošni akt ali sklep samoupravnega organa usklajen s tem dokumentom, potem ima delavec npr. pri odhodu v pokoj pravico do nagrade v višini treh povprečnih osebnih dohodkov v gospodarstvu Slovenije v predhodnih treh mesecih (do aprila: v preteklem trimesečju). Na osnovi teh določb ima pravico do naslednje višine nagrade:

Mesec upokojitve	Osnova	Znesek
januarja 89	3 povpr. OD IX-XII/88 (1.105.976)	3.317.928
februar 89	3 povpr. OD IX-XII/88 (1.105.976)	3.317.928
marec 89	3 povpr. OD IX-XII/88 (1.105.976)	3.317.928
april 89	3 povpr. OD I-III/89 (1.840.213)	5.520.639
maj 89	3 povpr. OD II-IV/89 (2.286.678)	6.860.034
junij 89	3 povpr. OD III-V/89 (3.006.112)	9.018.336
julij 89	3 povpr. OD IV-VI/89 (3.994.146)	11.982.438
avgust 89	3 povpr. OD V-VII/89 (5.340.974)	16.002.922
september	3 povpr. OD VI-VIII/89, ko bo znan (okoli 20.10.) ali akontacija 16.002.922 plus razlika do 3 povpr. OD VI-VIII/89	

Ta primer kaže, da se nagrada pri odhodu v pokoj ne določa enostavno tako, da se pogleda v sindikalno listo. Tako bi bilo, če ne bi bilo inflacije. V razmerah skoraj petdesetodstotne mesečne inflacije pa je treba dosledno upoštevati vsebino in smisel sprejete odločbe.

Enako pravilo kot za nagrade velja tudi za vse druge določbe, ki imajo za osnovo povprečni osebni dohodek v gospodarstvu Slovenije v predhodnih treh mesecih. Le ugibamo lahko, za koliko denarja so bili v preteklosti delavci prikrajšani zaradi nedoslednega uresničevanja določil, ki so jih sami sprejeli.

Na dosledno upoštevanje pravic na osnovi tega sindikalnega dokumenta v razmerah visoke inflacije je treba opozoriti tudi zato, ker se bo vprašanje v bližnji prihodnosti verjetno še bolj zaostrilo. Zadnji vladni ukrepi sicer vlivajo nekoliko upanja, da se bo inflacija sčasoma unesla, v kratkem času pa tega ni mogoče pričakovati. Na sindikatu v zvezi s tem razmišljajo, da bi spremenili nekatera merila, kot na primer, da bi regres za letni dopust v prihodnje znašal sto in ne le 60 odstotkov sedanje osnove. Tudi jubilejne nagrade naj bi se povečale tako, da bi dobil delavec za deset let delovne dobe en, za 20 let dva in za 30 let tri povprečne osebne dohodke. Razprava o teh predlogih bo verjetno navrgla še kakšno novost.

Pogosto vprašanja v zvezi s sindikalno listo, ki ob visoki inflaciji tudi niso zanemarljiva so, od kdaj velja. Ali od dneva, ko je objavljena, ali od prvega

v tekočem mesecu ali pa od prvega prihodnjega meseca? Odgovori na ta vprašanja so naslednji: prvič, sindikalna lista ni zakonski akt z določeno veljavnostjo, temveč so v njej le stališča sindikata. Drugič, zato se uporablja od datuma, ki ga s svojim sklepom določi samoupravni organ organizacije, ki določi tudi način njene uporabe. Pri nagradi ob upokojitvi smo videli, da se lahko izplača ali kot akontacija in kasnejši poračun, ali pa kot enkratni znesek, potem ko je znan podatek o povprečnem osebnem dohodku.

In kaj bo s sindikalno listo jutri? Zvezna vlada trdi, da bo administrativno, to je z družbenimi dogovori, urejala delitev osebnih dohodkov in izplačil iz skupne porabe le še do konca leta. Naslednje leto pa naj bi stopile v veljavo kolektivne pogodbe. Zdjaj razmišljajo o dveh vrstah teh pogodb, in sicer o splošni ter o panožnih pogodbah. Sindikalna lista naj bi postala sestavni del splošne kolektivne pogodbe, ki bi vsebovala vsa temeljna izhodišča za delitev na nižjih ravneh. Upajmo, da se bodo predvidevanja uresničila, časa je malo, težav in neznank pa še veliko.

Marjan Zupanc

Popravek

V članku novinarka Iva Kuljaja z naslovom **Velikan se nevarno maje** je pri tiskarstvu prišlo do neljubih napak. Ker gre za pomemben podatek pri sanaciji mariborske tovarne avtomobilov, objavljamo pravilno:

- pridobiti dodatno dolgoletno posojilo za trajna obratna sredstva 500.000 dinarjev ali 33 milijonov DEM;

Bralcem in avtorju se opravičujemo!

Uredništvo

Vrednostna in funkcionalna analiza izdelkov

3

Pripravljala: Gabrijel Devetak

Inovacijski kotichek

Po uspešnih tržnih raziskavah, opredelitvi razvoja in uspešni proizvodnji ter prodaji novega proizvoda sledijo poprodajne storitve. Vsako izmed omenjenih faz moramo analizirati in spremljati tako glede ekonomike poslovanja kakor tudi glede vsestranske uspešnosti in funkcionalnosti. Se preden damo novi proizvod na trg, moramo celovito razčleniti: funkcijo, posamezne lastnosti, ekonomiko izkoriščanja (zlasti, če je to energetski proizvod - elektromotor, transportno sredstvo, mehansko orodje itd.) in druge podrobnosti, zato da bi odpravili morebitne napake ali pomanjkljivosti, hkrati pa izboljšali funkcionalne in druge lastnosti izdelka. Poseben poudarek pri vrednostni analizi zaslužijo proizvodni in drugi stroški, saj je od njih odvisen končni uspeh poslovanja, ker s tem vplivamo na lastno in prodajno ceno, kar končno določa tudi konkurenčnost na trgu. Številni projektanti in konstruktorji nimajo vedno občutka za ekonomiko poslovanja, zato v številnih načrtih opredelijo dražje materiale, opremo in druge dodatke, kar povečuje končno ceno izdelka. Potrebno je torej celovito spremljati razvoj in nastajanje novega proizvoda tako glede funkcionalnosti kakor tudi glede ekonomike. Lako je inovacija še tako genialna in funkcionalna, a če jo trg ne sprejme (predvsem zaradi neprimerne cene), so bila vsa vlaganja in trud zaman. Na trgu se torej odraža uspešnost inovacije, proizvajalca in drugih udeležencev, ki so prispevali svoj delež od ideje do uspešne prodaje.

Bistvene lastnosti in prednosti vrednostne analize se razen v ekonomiki poslovanja (zmanjševanju proizvodnih stroškov, povečevanju produktivnosti, konkurenčnosti na trgu) kažejo še v stalnem izboljševanju kakovosti izdelka, sprotnem inoviranju tehnoloških postopkov, substituciji (nadomeščanju) repro-

dukcijskih materialov in s tem diverzifikaciji proizvodnega programa. Posebnega pomena so vprašanja ozkih grl v proizvodnji in tudi z omenjeno analizo prispevamo k boljši organizaciji proizvodnje. Industrijsko razvite države uvajajo »visoko inteligentne sisteme« v proizvodnjo, kot npr. avtomatizacijo, kontrolo, robotizacijo, s čimer zmanjšuje človeški faktor in s tem dosegajo kvalitetnejšo proizvodnjo in večjo produktivnost.

V zvezi s prodajno strategijo in proizvodnimi stroški vrednostna analiza, o mnenju prof. dr. Obrata, išče ali zahteva objektivno vrednotenje naslednjih prvin:

- ali trg pokriva (in v kakšnem obsegu) dosežene stroške,

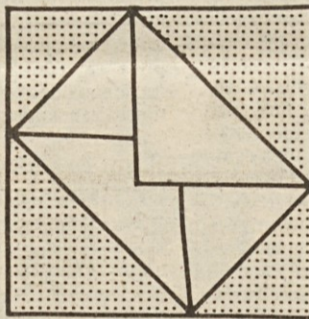
- ali kupci zahtevajo vse značilnosti izdelka, ki so v sedanji proizvodnji tehnični in tržni konceptiji,

- ali se lahko pričakuje nove proizvode, ki bi nadomestili obstoječe in uvedene proizvode na trgu; ali se lahko izboljšajo dosedajni rezultati in učinkovitost, s čimer se zadovoljuje tržno povpraševanje,

- možnosti kooperacije za določene dele proizvoda, s čimer bi se znižali proizvodni stroški, posebej se vprašanje cen in stroškov embalaže, opreme proizvoda in ne nazadnje: kako so uravnani odnosi med proizvodno ceno in doseženim dohodkom pri prodaji določenih proizvodov.

Med temi vprašanji je posebnega pomena skupinsko ustvarjalno sodelovanje od inovacijske zamisli do komercializacij inovacije. V času ostrenih gospodarskih razmer in izrednih težav pri uvozu opreme ali nadomestil delov za uvoženo opremo je posebnega pomena vrednostna analiza. V ozdih, v katerih je inovacijska politika uspešna, inovatorji sami konstruirajo določene sklope, nadomestne dele ali celo nadomestno opremo, s čimer se izognemo uvozu.

Nadaljevanje prihodnjč

PREJELI SMO

Detitoizacija

Izraz detitoizacija je postal zelo aktualen. Ne nezasluzeno. V bistvu odraža vsebino procesov, ki smo jim priča in ki so danes na pohodu po vsej državi. Tito je posebej delavca in enakopravnost med narodi. Z ustavnimi spremembami smo v Sloveniji vsaj na področju mednarodnih odnosov v SFRJ ta proces blokirali. Srbsko-črnogorski juristi so naleteli na zanje pretrd zid slovenske politike, ki je bil neprebojen zaradi vsenarodne podpore ob izpostavljenih vprašanjih. Ob hkratnih izjalovljenih iluzijah o njim naklonjeni JLA, je bil njihov poraz neizbežen. Enostranskost informacijskega prostora, ki ga negujejo vzhodno od Drine, se je, kot že tolikokrat doslej, pokazala bolj kot hiba in manj kot korist. V takšnih razmerah ni mogoče realno planirati; še najmanj prevrte.

Zato pa je v polnem razmahu detitoizacija pri rušenju položaja delavca v našem družbenoekonomskem sistemu. Ob vsaki spremembi ustave ali zakona je vse manj subjekt in vse bolj objekt, s katerim pristoje razpolagajo birokrati v IS, GZ, DO in ZS. Delavec v SRS tako zdaj ni več nosilec oblasti, delo je vedno manj vredno, glavno besedo pa prevzema kapital. Ta, trdijo nekateri naši aktualni »eminentni strokovnjaki«, ki jih je polno dnevno časopisje, nastaja z varčeva-

njem, delo pa ima pri tem bolj postransko vlogo. Tako seveda lahko razmišlja le tisti, ki mu ni treba trdo delati za svoj osebni dohodek. Tisti torej, ki hodi v službo le »čas zabijati«, plačo pa potem sprejme kot božje darilo; seveda tako lepo darilo, da mu na koncu meseca od njega še kaj ostane. Tedaj pride res do svojega kapitala zgolj z varčevanjem. Dejansko pa vsak kapital nastaja le z delom - ali tistega, ki ima, ali pa tistega, ki dela za tega, ki ga ima.

Delavec je vse bolj omejen pri samoupravljanju - pri prostem upravljanju z ustvarjenim dohodkom ter pri odločanju o vseh bistvenih vprašanjih njegovega življenja in dela. Vajeti prevzemajo v svoje roke direktorji in IS. Delavsko odločanje se vse bolj krči zgolj na sprejem statuta DO in na glasovanja o zaupnici poslovnim strukturam ob koncu vsakega leta. Odpravljanje tozgov in sisov je predvsem v tej funkciji. Celotno delitvi OD se sam ne more več odločati. Za skrbnika so mu postavili ZS, za katero pa vemo, kakšen odnos ima do njega. Več kot mačehovski, saj mu že do sedaj ni priznaval truda, ki ga vsak dan porabi za svoje delo. Nasprotno, s svojo politiko ga je potiskal na beraško palico, potem pa mu je, v namišljeni skrbi zanj, ponujal miloščino z zajamčenim OD. Kot da je delavcu ta potrebna. Če bi se pravilno vrednotilo njegovo delo, bi živel spodobno življenje, za miloščino pa bi prosili tisti, ki s svojim delom to dejansko zaslužijo. Teh pa je med sindikalisti več kot med delavci.

Človek se sprašuje, kje je tako imenovana avantgarda delavskega razreda, ki se v besedah sicer še vedno zavzema za samoupravljanje in socializem in ki naj bi varovala njegove interese pred naleti meščanskih in real-socialističnih družbenih struktur. Ta je tu. A razklana. Predvsem pa povsem odtujena delavcu. Namesto poti v vse bolj neposreden vpliv delavca na usmerjenje družbenega kapitala jo silovite kritike meščanskih ideologov in teže krizne razmere usmerjajo v to, da iščejo poti naprej - v vzratni smeri; v klasični obliki trga in v že davno preživelih oblikah liberalnega kapitalizma, ki pa delavcu grozi z najslabšo obliko meznega položaja, velikih stisk in težkih razrednih bojev. Kam vodi takšna usmeritev, lepo kažejo razmere v Tomosu, kjer težak položaj kolektiva, ki so ga brez dvoma, zakuhal najodgovornejši vodilni kadri v njem, rešujejo prav ti, očitno nič odgovorni kadri, na hrbtih delavstva. Svoj blagoslov temu pa dajejo tudi vsi tisti družbeni, politični in državni faktorji, ki so med največjimi krivci za takšne razmere. Omenjena španovija, ki nas je spravila na boben, nas ne bo izvlekla iz blata. To nam mora biti jasno. Izvlečemo se lahko le s sprostitvijo vseh ustvarjalnih sil našega delovnega človeka, ne pa z uveljavljanjem elitizma in podpiranjem njegove samovolje.

Tita in titoizem bi radi nekateri dokončno pokopali. Zato ker ne verjamejo v delavca kot bitje z razumom. To lastnost priznavajo zgolj sebi in še komu. Delavec je torej zgolj dvonoga žival, ki potrebuje povodec, bič in gospodarja. Da ni tako, se bo s takšno politiko kmalu pokazalo, ko bo ta delavec stopil iz sence na sonce ter poplaval s takšnimi svojimi dušebrižniki. Zato pamet v roke, še preden nam socialni pritisk ne raznese lonca. Ne uničujemo titoizma, ampak delavstvo do konca! Dajmo delovnemu človeku pravico do neposrednega upravljanja z družbenim kapitalom kot rezultatom njegovega dela.

Branko Weixler, Logatec

Glosa

Tudi visoki kadri skrbijo za ljudi (ali pa so zaradi ljudi v skrbeh)

Najprej je reklo »škrk«, potem trikrat zapovrstjo »krk«, ni pa reklo, koliko je ura. Tako zdaj ne vem, ali že lahko grem domov ali ne, ker vratar zapiše vsakogar, kdor gre prezgodaj. Tudi mene, čeprav sem zadnje čase v službi tudi sobote in nedelje. Pa še devet dni lanskega dopusta sem jim pri-maknil, da bi jim kaj hasnilo. A jim ne: še z večjo ihto se derejo name in me nekam pošiljajo. Kaj hočemo, jih bo že minilo...

– Halo! je iznenada reklo, ko sem že hotel odložit slušalko.

– Ja, jaz sem! je reklo nekoliko drugače. – Kaj bi rad?

Neka linija se je vključila, pomislil. Ni lepo takole na skrivaj pasti radovednosti. Po svetu imajo zaradi prisluškovanja pogovoro-rov velike afeze. Odloži vendar!

Pa ne odložim, saj sem že po-spravil, a tudi zanima me, kaj lju-di tare.

– Kaj mislite še navijati?

– Ali te kaj moti? ... ali ti te drugače poklical? Bojim se, da že nekoliko pretiravate. Ljudi je za-čelo stiskati...

– Mar dvigajo?

– Dvigajo, dvigajo. Notri pa pri-de vsak dan manj?

– Praviš, da priliv upada?

– Jasno, da upada.

– Čudno, res čudno! Le zakaj?

– Ne vidim razloga. Saj lahko ljudje

vežejo, obresti pa tudi niso kar tako...

– Zato, ker preveč privijate. Ljudem pohaja volja, da bi mislili na jutri, ko se jim pa denar kar sproti topi v rokah. Kdor ga nima veliko, mu tako nič ne hasne, a ti-sti, ki so si ga kaj nabrali, ga nala-gajo v karkoli, še najraje v kaj trajnega, saj se vsak dan kaj po-draži. Pa v devize, kajpak!

– To vem! A da se tudi pri vas pozna, to pa ni dobro! Nekaj bo nujno treba storiti, da to popravi-mo. Kaj misliš, kaj? Kaj mi sve-tuješ?

– Le kaj me vprašuješ, ko sam dobro veš! Ni prav, da s tako ihto visite na osebnih dohodkih. Lju-dje že tako ne delajo radi; zdaj, ko jih na vseh koncih in krajih sti-skate, bodo še toliko manj, boš videl, produktivnost dela bo spet padla. Le zakaj je treba tako zože-vati razpone. Prvega smo vsi ena-ki: tisti, ki je skoraj dušo spustil pri stroju, in tist, ki je dremal nad akti. Pa če si v firmi eno leto ali pa trideset. Da si le pod streho...

– A kaj bi ti rad? Da bi se spet šli socialne razlike? Že tako se je pridobitništvo in porabništvo vse preveč razpaslo med ljudmi. Kar malo naokrog poglej, pa boš videl...

– Saj vem, nikar me ne uči! Vsak dan imam opraviti z denar-jem. Nič ne rečem proti davkom

in taksam, ampak preveč ste pri-vili tiste, ki res delajo in nekaj napravijo, lenuhov pa vam ni uspelo iztrebiti. Zdaj je tako, da lahko dobi večjo plačo tisti, ki je zaposlen v podjetju z izgubo, kot tisti, ki dela v uspešnem. In več zaslužijo v krajih, kjer so življenj-ski stroški nizki, kot tam, kjer so visoki. Delijo, kakor se kdo spom-ni: brez meril in povezave s proiz-vodnostjo dela. Narobe svet! Še najbolj pa pomaga, če stavkaš.

– Tako misliš? No, če je res ta-ko, bom tudi jaz v naših krogih sprožil razpravo o tem. Bom vsaj videl, kaj bodo še drugi rekli. Če res dvigajo ljudje denar pri tebi v enormnih količinah, to ni dobro znamenje.

– Ne, ni! Še nikoli doslej nismo zdrsnili tako nizko na grafikonu vlog in dosegli toliko špic na gra-fikonu dvigov.

– Pa me še poklič, če boste še drseli navzdol. Takoj me poklič! Me boš?

– Seveda te bom!

Reklo je spet »škrk« in poveda-lo uro. Štirinajst petinpetdeset. Linija je spet navadna, nizka, nič več visoka, republiško-zvezna, kdo bi vedel katera... In tako zdaj le vem, kako nekje visoko zelo resno in odgovorno računajo s tem, da ljudje živijo. In zelo prav je, da tako zelo računajo na ljudi, čeprav alternativci pravijo, da ne!

Tone Pakar

PRED IZIDOM:

INOVACIJSKA PRAKSA

Priročnik-zbornik za organizatorje inovacijske dejavnosti

Vsebina:

– mag. Ivan Grebenc: **POMEN INOVACIJSKE DEJAVNOSTI ZA USPEŠNOST DELOVNE ORGANIZACIJE.**

– Franček Ribič: **INOVIRANJE V PODJETJU.**

– dr. Matjaž Mulej: **INOVACIJA UPRAVLJANJA, POSLOVA-NJA IN TEHNOLOGIJE.**

– Janez Kovačič, Marjan Odar: **EVIDENTIRANJE IN FINANCIRANJE INOVACIJ IN DRUGIH OBLIK USTVARJALNOSTI.**

– Janez Železnik: **OD IDEJE DO REALIZACIJE INOVACIJE.**

– dr. Krešo Puharič: **PРАВNA UREDITEV PRAVIC INDU-STRISKE LASTNINE.**

– Friderik Javornik: **NAVODILO ZA PRIJAVO IZUMA PRI ZVEZNEM ZAVODU ZA PATENTE.**

Računamo, da bo izšel oktobra letos, v zbirki Knjižnica Sindi-kati založbe ČZP Enotnost.

Prednaročila pošljite na naslov: ČZP Enotnost, Ljubljana, Dal-matinova 4, tel.: (061) 320-403.

NAROČILNICA

Pri ČZP Enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4, nepreklicno naročamo _____ izvod(ov) knjige INOVACIJSKA PRAKSA, več avtorjev. Knji-go(e) pošljite na naslov: _____

ulica, poštna številka, kraj: _____

ime in priimek podpisnika, naročnika: _____

Račun bomo plačali v zakonitem roku.

Naročeno dne: _____ žig: _____ (podpis naročnika)

NAGRADNA KRIŽANKA

št. 39

Rešitev nagradne križanke št. 39 pošljite do 17. oktobra na naslov: DELAVSKA ENOTNOST, Dalmatinova 4, 61000 Ljubljana, s pripisom na ovojnici: NAGRADNA KRIŽANKA ŠT. 39. Na-grade so: 200.000, 120.000 in 100.000 dinarjev.

Rešitev nagradne križanke št. 37

PRENOS, SAM, SKA, REGULATIVA, ARD, EDEM, KONTROLOR, DORIS, PAOLO, TA, SV, ZLO, TRENTAR, TASMAN, RISAR, ALTANA, AT, SPA, VENTINA, ELATIV, NILIN, LATINI-CA, ICICA, PRATIKAR, KATAR, EA, SALI

Izzrebani reševalci nagradne križanke št. 37

1. Marica Košmerl, Hrib 16, 61318 Loški Potok,
2. Minka Bačić, Goričane 62, 61215 Medvode,
3. Bogdan Sotešnek, Podvozna 3, 66320 Por-torož

Nagrade bomo poslali po pošti.

Delavska enotnost

List je bil ustanovljen 20. novembra 1942. Predsednik Josip Broz Tito je Delavsko enotnost 15. novembra leta 1967, ob njeni 25-letnici, odlikoval z redom zaslug za narod z zlato zvezdo

- Izdaja ČZP Enotnost – delovna organizacija v usta-navljanju, 61000 Ljubljana, Dalmatinova 4, poštni predal 479
- V. d. direktorja in glavnega urednika: Franček Kav-čić, telefon 313-942, 311-956
- V. d. odgovornega urednika: Marjan Horvat, telefon 313-942, 311-956
- Člani uredništva: Andrej Agnič (posebne naloge, fotografija), Sašo Bernardi (fotografija), Brane Bom-bač (oblikovalec), Ciril Brajer (reportaže in samou-pravni odnosi), Marija Frančeskin (socialna politika in varstvo okolja), Ivo Kuljaj (ekonomska ureditev), Damjan Križnik (urednik – reportaže), Remigij Noč (urednik – drobno gospodarstvo, delavci v samo-stojnem osebnem delu), Boris Rugelj (komentator urednik – družbenoekonomske odnosi, delitev), So-nja Seljak (redaktorica-lektorica), Janez Sever (po-sebne naloge), Andrej Ulaga (turizem, rekreacija, šport in oddih), Igor Žitnik (znanost, kultura in izo-braževanje), Jožica Anžel (tajnica), telefon 311-956, h. c. 310-033
- Naročnina 321-255
- Posamezna številka Delavske enotnosti 14.000 din
- Rokopisov in nenaročenih fotografij ne vračamo
- Poštnina plačana v gotovini
- Tisk ČGP Delo, tozdr Tisk časopisov in revij, Ljublja-na, Titova 35
- Žiro račun: 50101-603-46834
- Časopisni svet: Albert Vodovnik (predsednik), Meta Bančič, Franc Berginc, Andrej Coklin, Silvester Dre-venšek, Ivo Grilc, Vlado Haas, Ivo Janžekovič, Niko Klavžar, Rajko Lesjak, Mira Maljuna, Slavko Pekar in Nada Serajnik

Delavska enotnost	ITALJ. FILMSKI IGRALEC (MARCELLO)	ZVEZDO-SLOVJE	SPROŽITEV STREL-NEGA OROŽJA	MEHKO VI-TA PREJA	AVTOR KRIZANKE R. NOČ	SILVO HRAST	IMETJE, SVOJINA	NAJVEČJI SLOV. EPSKI PESNIK	Delavska enotnost	OBOROŽEN ČUVAJ	NEVAREN CREVESNI ZAJEDALEC	ELEKTR. INDUSTRIJA	NEHYA-LEZEN ČLOVEK	ORIENT. ZGANJE
MAŠCOBA					STRAST SODOBNI INDIJSKI PISATELJ				ZID					
MESTO V SZ. V DEL-TI VOLGE									ROJSTNO MESTO K. MARXA CIMOSOV AVTO					
DEL KNJIGE, PLAT						PARTIZ. IME DJURA PUCARJA						HEKTAR BALERINA PAVLOVA		
STRAH PRED NASTOPOM						INDIJAN-SKA BOJNA SEKIRA LADJEDEL. NAPRAVA								
TUJE MOS. IME							NIZEK, RA-VEN SVET POVAB-LJENEC							VZDEVEK GENERALA EISEN-HOWERJA
OMERSA NIKOLAJ			INSTINKT	PASJA PASMA				LETOPIŠ MESTO V ZRN, OB RE-KI KOCHER						
ELEKTR. HABITI SNOVNI DELEC				KATRAN	PLETENA POŠODA Z ROČAJEM PREBIVAL-KA IRSKE							EDVARD KOCBEK VDOVA C. CHAPLINA		
DRUŽINA IZDELO-VALCEV GODAL IZ CREMONE						SODOBEN PLES			ALOJZ ZUPAN	VRV MADŽAR. PISATELJ JOKAI				
REKA V AFRIKI, KI TEČE V GVINEJSKI ZALIV						NOSILNI STEBER V MOSKI PODOBI ARZEN								RADIJ
GALEBU SORODNA PTICA SEVERNIM MORIJ									KDOR RAD MODRUJE. REZONIRA					
ANGL. PISATELJ FLEMING				ANDREJ STOJAN					CHARLES NODIER		MORSKA RIBA ROM-BOIDNE OBLIKE			

Milena Svenšek, prodajalka v Mercatorjevi trgovini na Vrhniki

KOT DA BI BILE ME KRIVE ZA DRAGINJO

»Saj vse skupaj smešno, kajne?«, pravi prodajalka Milena Svenšek, specialistka za spravljanje svojih strank iz obupa v smeh. (Slika: Sašo Bernardi)

Saj to je za znoret! so še kar »normalni« komentari večine naših državljanov, ki morajo svoj vsakdanji križev pot – hočeš nočeš – zaokrožiti v trgovinah z osnovnimi življenjskimi potrebščinami. Tiste »bolj abnormalne« pa je slišati na končnih postajah – pri blagajnah – kjer salda čedalje pogosteje prihajajo v obratno sorazmerje z zmogljivostjo kupčeve denarnice. Tedaj privihra nevihta, strele pa začnejo udrihati po ne krivih ne dolžnih prodajalkah. »Izrazoslovja teh strel tudi tale, kot praviš, lahkotnejši zapis, ne bi prenesel,« se zasmije vseh hudih ur vajena Milena Svenšek iz Mercatorjeve trgovine na vrhniški Ulici 6. maja, in zamahne z roko: »Saj veste, zakaj se cigani najbolj razveselijo slabega vremena? Zato, ker vedo, da bo za njim posijalo sonce...«

Če bi bilo vse tako, kot naj bi bilo, bi bila Milena Svenšek dandanašnji med izkušenejšimi tovarišicami v kakšnem otroškem vrtcu. Ker pa ji je že pri dvanajstih umrla mama, se je njeno razmišljanje o tem, kaj bo, ko bo velika, končalo z neizprosno dejstvom: po osnovni šoli takoj v službo! Delo si je poiskala v Parketarni na Verdu, od koder je doma, in kjer je lep čas izdelovala lamelne plošče za parket. »Tale prst me bo do smrti spominjal na tiste dni,« se spet zasmije in nam pokaže roko, na kateri je res nekaj manjkalo. »Šef ni opazil, da še vedno čistim stroj, pa ga je pognal... Saj, sodelavci so mi potem svetovali, naj ga tožim; da bom dobila lepe denarce, so sodili. Pa sem jim odvrnila: prsta ni več, kmalu pa ne bi bilo več tudi tistih 'lepih' denarcev. Torej!«

Torej gremo naprej. Kam? »Še vedno sem bila prepričana, da sem rojena za delo z ljudmi, ker sem pač take nravi,« nadaljuje in hkrati priznava, da jo je tedaj čedalje bolj ubijala misel, da si bo morala priboriti penzijo prav za tisto mašino. Kot nalašč ji je tedaj prišel v roke Mercatorjev razpis za štipendije za trgovsko šolo. »Oprijela se se ga kot pijanec plota,« pripoveduje naprej. »Na Verdu pa se očitno niso tako prešerno strinjali z njim kot jaz. Le kako naj si drugače razlagam, da so me poklicali k sebi v upravo in me takole skušali odvrniti od namere: 'Stara si že 17 let, torej skoraj toliko kot tista dekleta, ki trgovsko šolo že končujejo. Si prepričana, da jo boš zmogla?' Sem! sem vztrajala in jim čez tri leta

z maturitetnim spričevalom to tudi dokazala.

V teh 23 letih, kar je prodajalka v tej Mercatorjevi trgovini na Vrhniki, je dala že marsikaj skozi, vselej pa se je strogo držala zapovedi, ki ji jih je rajnka mati položila na srce: marljivost, vztrajnost, ljubezen. Te njene vrednote najbrž znajo ceniti vsi, ki so kdajkoli prišli z njo v stik za pultom v prodajalni, nedvomno pa tudi njene sodelavke iz bližnje in dalnje okolice. Lep čas je bila namreč njihova sindikalna poverjenica; zaradi marljivosti pri delu, prispevka k razvoju sindikalne organizacije v občini in spoštljivega odnosa do ljudi so ji pred tremi leti pripeli na prsi srebrni znak ZSS.

Prodajalke niso nič krive za draginjo

Se je v teh treh letih kaj spremenilo? »O, veliko, izstrelili kot iz topa in spet nadaljuje v duhovitem tonu. »Ženski pevski zbor Sinja Gorica se je združil z vrhniškimi fanti, tako da po novem že dobro leto pojem pri mešanem pevskem zboru Ivan Cankar Vrhnika; starejši sin je po končani srednji šoli lesarske smeri odšel k vojakom v Bilečo in bo do konca kadrovskega roka vodnik v Sarajevu; mlajši sin hodi že v 7. razred osnovne šole; mož je živ in zdrav; hiša, ki sva si jo zgradila na Verdu, pa tudi še stoji...«

Že, že, toda pri tem vprašanju smo mislili na trgovino. »Tudi ta še stoji, le kupci postajajo iz dneva v dan bolj čemerni,« pomežikne, nato pa v resnejšem tonu venarle preide k temi našega pogovora. »Kupna moč naših strank se

nenehno zmanjšuje. Če so včasih kupovali po cele salame, se morajo dandanašnji zadovoljiti zgolj s kakšnim 20-dekagramskim koščkom. Nekateri pa še s tem ne. Pred plačilnimi dnevi se celo dogaja, da prinašajo steklenice v odkup, z izkupiščkom pa si lahko kupijo le kruh,« nas pogleda, če ji verjamemo. »Sama pa se najbolj zoprno počutim takrat, ko kupec nima dovolj denarja za tistega nekaj malega, kar si je naložil v košarico. Če je stalna stranka, mu kakšnega artikla ne vzamem nazaj, češ, ga boš že jutri poravnal. Veste, poznam jih do obisti in vem, da me ne bodo pustili na cedilu. Vsaj doslej še ničesar nisem sama plačala... Podobno ravnam tudi, kadar pride kakšen otrok po kruh in mleko in prinese s sabo točno toliko denarja, kot ga je za to še včeraj porabila njegova mama. Saj ni on kriv, da je naletel na nove cene. Dam mu pač kruh

in mleko, zraven pa račun s pripisom, da se je pač podražilo. Bo že mama poravnala razliko, mu rečem, njemu pa pojasnim, da je to pač dražje. Da ne bi po nepotrebem zardeval...«

Jo pa hitro mine prijaznost, kadar ji hoče kdo kaj izmakniti. »Tak ti pride k blagajni in pokaže na živila, ki jih ima v košarici, ono drugo, kar ima v cekarju, pa nekam sramežljivo umika v nekakšen mrtev kot. Pa mu rečem, kaj neki ima tam notri, on pa takoj ustrelji nazaj, da pač nekaj, kar je kupil v drugi trgovini. Ko vidim, da so na tistem 'nekaj' naše cene, naše znamke... moram poklicati miličnike... Potem pa čez čas dobim vabilo na sodišče. Na zaslišanju se počutim, kot da bi jaz kradla.«

Potem pa bodi vesel

Poleg očitkov nad draginjo in peripetijami okrog kraj pa imajo trgovke še več bolečih

točk, od katerih sta najbolj kričeči – neurejene razmere za varstvo svojih otrok in nizki osebni dohodki. »Imamo izmensko delo, torej en teden dopoldne en teden popoldne. Vzgojiteljice v vrtcih te pa že postrani gledajo, če ne prideš do štirih po otroka. Ničkoliko pridnih deklet nas je že zapustilo, ker si varstva niso mogle zagotoviti, starih mam ali boljše žlahte pa niso imele. Morale so za enoizmenskim delom, čeprav bi raje ostale pri nas. Zdaj ob dveh zaprejo svoje 'štacune', imajo proste sobote, navsezadnje pa še zaslužijo precej več kot me v trgovini,« končuje pogovor.

»No, saj jim privoščim...« Tudi mi, vsakdanji kupci, bi vsemu divjanju cen navkljub lahko privoščili prodajalkam malo več prijaznosti. Nena zadnje tudi zato, ker se nam tudi one po končani službi pridružijo v vrstah kot – kupci...

Damjan Križnik

LIPE SVEDER: PLODNO SEJANJE

